

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

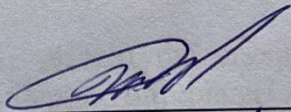
на тему:

**Особливості організації та ведення мисливського господарства в угіддях
філії «Берегометське лісомисливське господарство» ДП «Ліси України**

Спеціальність 205 Лісове господарство
(код і назва)

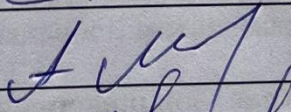
Освітньо-професійна програма 205.2 Мисливське господарство
(код і назва)

Керівник

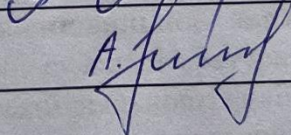
проф. Хоєцький П. Б.

Виконав ст. гр. МГз-61м

Марчук А. О.

Рецензент:

доц. Іванюк А. П.

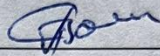
Львів – 2024

Міністерство освіти і науки України
Національний лісотехнічний університет України

Інститут: лісового і садово-паркового господарства
Кафедра: лісівництва
Освітній ступінь: магістр
Спеціальність: 205 - Лісове господарство
Освітньо-професійна програма: Мисливське господарство

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Зав. кафедри проф. Криницький Г.Т.

« 12 » 12 2024 р.

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА**

Марчуку Андрію Олексійовичу

Тема роботи: Особливості організації та ведення мисливського господарства в угіддях філії «Берегометське лісомисливське господарство» ДП «Ліси України» затверджена наказом по університету від «25» жовтня 2024 р. № С-840

2. Термін здачі студентом закінченого проекту (роботи): 3.12.2024 р.

3. Вихідні дані до роботи: літературні джерела; матеріали мисливського впорядкування та таксації звірів; матеріали лісовпорядкування; матеріали польових досліджень життєдіяльності мисливських тварин.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які належить розробити): вступ, огляд література; програма та методика робіт; аналіз мисливсько-господарської діяльності філії «Берегометське ЛМГ»; заходи з покращення умов існування мисливських тварин; висновки; список літератури, додатки.

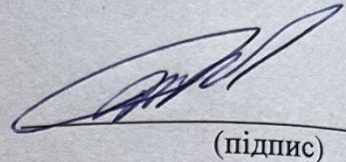
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): біотехнічні заходи, які були проведені у філії «Берегометське ЛМГ» упродовж 2019-2023 рр.; чисельність оленя благородного в угіддях філії «Берегометське ЛМГ»; чисельність козулі в угіддях філії «Берегометське ЛМГ»; чисельність дикої свині в угіддях «Берегометське ЛМГ»; фактична та оптимальна чисельність мисливської фауни філії «Берегометське ЛМГ».

6. Консультанти по проекту з зазначенням розділів

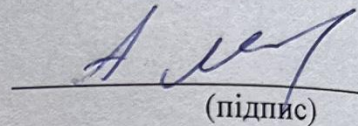
Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

7. Дата видачі завдання: 5.08.2024 р.

Керівник

(підпис)

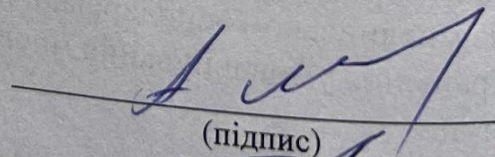
Завдання прийняв до виконання :

(підпис)

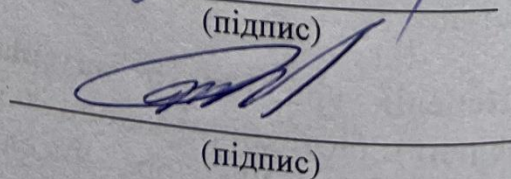
КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Отримання вихідного завдання	5.08.2024	виконано
2.	Опрацювання літературних джерел	6.08.2024-13.08.2024	виконано
3.	Проведення польових робіт	14.08.2024-12.09.2024	виконано
4.	Опрацювання зібраного фактичного матеріалу	12.09.2024-1.10.2024	виконано
5.	Написання загальних розділів роботи	1.10.2024-21.10.2024	виконано
6.	Опрацювання спеціальної частини	22.11.2024-4.11.2024	виконано
7.	Комп'ютерний набір тексту	5.11.2023-25.11.2023	виконано
8.	Оформлення додаткового матеріалу	26.11.2023-2.12.2023	виконано
9.	Здача завершеної роботи	3.12.2023	виконано

Студент-дипломник

(підпис)

Керівник роботи

(підпис)

УДК 637.7

Марчук А. О. Особливості організації та ведення мисливського господарства в угіддях філії «Берегометське лісомисливське господарство» ДП «Ліси України». Кваліфікаційна робота магістра. – Львів: НЛТУ України, 2024. – 64 с.

Анотація

Проведено аналіз мисливської фауни Буковини, а також наведено коротку історію організації мисливського господарства у філії «Берегометське лісомисливське господарство». Подано характеристику та бонітування мисливських угідь філії. Середній бонітет угідь для *Cervus elaphus* становить 3.4, *Sus scrofa* – 3.9, *Capreolus capreolus* – 3.7, *Lepus europaeus* – 3.6. Проаналізовано динаміку чисельності основних видів мисливських звірів (*Cervus elaphus*, *Sus scrofa*, *Capreolus capreolus*). Їх чисельність в угіддях філії більша оптимальної. Запроектовано біотехнічні заходи (підгодівля, створення біотехнічних споруд та ін.) в угіддях філії, розраховано необхідну кількість кормів та біотехнічних споруд.

Ключові слова: динаміка чисельності, типи угідь, бонітет угідь, популяція, біотехнія.

Рис. 7, Табл. 20, бібліогр. 38.

Marchuk A. O. Peculiarities of the organization and management of hunting in the lands of the branch «Berehomet Forestry and Hunting Management» of the State Enterprise «Forest of Ukraine». – Lviv NLTU of Ukraine, 2024. – 64 p.

Abstract

An analysis of the hunting fauna of Bukovyna was carried out, as well as a brief history of the organization of the hunting industry in the «Berehomet Forestry and Hunting Management» branch. The description and credit rating of the hunting grounds of the branch are provided. The average quality of land for *Cervus elaphus* is 3.4, *Sus scrofa* – 3.9, *Capreolus capreolus* – 3.7, *Lepus europaeus* – 3.6. The dynamics of the number of the main species of hunting animals (*Cervus elaphus*, *Sus scrofa*, *Capreolus capreolus*) were analyzed. Their number in the territory of the branch is more than optimal. Biotechnical measures (feeding, creation of biotechnical structures, etc.) in the branch's territory were designed, the necessary amount of fodder and biotechnical structures were calculated.

Key words: population dynamics, land types, land quality, population, biotechnology.

Fig. 20, Table 20, bibliography. 38.

Зміст

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ВВЕДЕННЯ МИСЛИВСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА НА БУКОВИНІ	6
1.1. Мисливська фауна Буковини	6
1.2. Коротка історія організації мисливського господарства філії «Берегометське ЛМГ»	9
1.3. Сучасний стан фауни	11
РОЗДІЛ 2. ПРОГРАМА ТА МЕТОДИКА РОБІТ	14
2.1. Програма робіт	14
2.2. Методика робіт	16
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ МИСЛИВСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФІЛІЇ «БЕРЕГОМЕТСЬКЕ ЛМГ»	18
3.1. Розташування мисливських угідь філії та їх площа	18
3.2. Господарська діяльність філії	19
3.3. Розподіл території на єгерські обходи	23
3.4. Розподіл території на експлуатаційні та відтворювальні ділянки	24
РОЗДІЛ 4. МИСЛИВСЬКІ УГІДДЯ ФІЛІЇ	28
4.1. Характеристика лісового фонду	28
4.2. Бонітування мисливських угідь	31
4.3. Динаміка чисельності основних видів мисливських тварин, розмір вилучення (добування)	37
РОЗДІЛ 5. ЗАХОДИ З ПОКРАЩЕННЯ УМОВ ІСНУВАННЯ МИСЛИВСЬКИХ ТВАРИН	41
5.1. Підгодівля оленя та козулі	41
5.2. Підгодівля дикої свині	43
5.3. Підгодівля зайця	45
5.4. Регулювання чисельності хижих тварин	47
5.5. Охорона мисливських угідь	48
5.6. Ветеринарно-санітарна оцінка угідь господарства	49
ВИСНОВКИ	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	53
ДОДАТКИ	57

ВСТУП

Фауна (мисливські ресурси) є невід'ємними компонентами будь-якої екологічної системи, її біорізноманіття. Значення досліджень з охорони біорізноманіття, відновлення мисливських ресурсів, їх раціонального використання на основі науково обгрунтованих норм має істотне значення в умовах інтенсифікації мисливсько-господарського виробництва. Внаслідок цього необхідно, перш за все, володіти достовірними даними про видовий склад мисливських тварин, водно-болотних, лісових, сільськогосподарських угідь, чисельність мисливських звірів і птахів, а також особливості поширення та біотопічне їх розміщення в угіддях, розуміти динаміку популяцій основних видів дичини.

Мисливські звірі і птахи пристосувались до існування у різних екологічних системах, впливають на формування біорізноманіття, рослинного вкриття в біотопах їх життєдіяльності. Втручання людини, без наукового обгрунтування, людини у біогеоценоз, екологічні системи може порушити природні закономірності їх розвитку, біологічну рівновагу у природі. Господарська діяльність людини щороку збільшується, що може призвести до істотного зменшення чисельності мисливських звірів і птахів внаслідок руйнування біотопів, в яких вони перебувають. Значна щільність населення, технічний розвиток суспільства не залишає достатнього місця, біотопів існування дичини.

Згідно законодавства, дичина, незалежно від того, у межах якого землевласника (державного, приватного) вони існують, становлять державний мисливський фонд. У лісогосподарських та мисливсько-господарських підприємствах, філіях при веденні лісового господарства необхідно враховувати інтереси мисливського господарства. На філії лісового господарства покладено завдання із забезпечення оптимальної чисельності мисливських тварин, раціональне використання мисливських ресурсів. Тому метою кваліфікаційної роботи є аналіз мисливськогосподарської діяльності філії «Берегометське ЛМГ» та заходів із відтворення і раціонального використання мисливських тварин.

РОЗДІЛ 1. ВЕДЕННЯ МИСЛИВСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА НА БУКОВИНІ

1.1. Мисливська фауна Буковини

У 1957 р. Міністерство сільського господарства СРСР організувало 12 державних мисливських господарств, в тому числі: три заповідно-мисливських, п'ять лісо-мисливських і чотири мисливських господарств. Було організовано три типи господарств, які відрізнялися за характером угідь, за системою їх ведення, серед них – лісомисливське господарство «Буковинське». Функціонування таких типів господарств призвело збільшення біотехнічних заходів у мисливських угіддях, що зумовило відновлення чисельності багатьох видів фауни, зокрема аборигенного виду Карпат – оленя благородного. У 80-х роках минулого століття олень був поширений в багатьох мисливських господарствах Буковини, де на цей вид проводилось ліцензійне спортивне та промислове полювання. Але, нажаль, починаючи з 90-х років його чисельність постійно зменшується, що пов'язано з деякими факторами.

Збільшення чисельності мисливських тварин досягалось не тільки шляхом проведення біотехнічних заходів, алей й збагаченням фауни внаслідок інтродукції або штучного розселення. Серед мисливських тварин найчастіше в Україні випускали ондатру (понад 26 тис. особин), яка походить з США та Канади. Незважаючи на те, що у Прикарпатті цей вид не розселяли, ондатра самостійно проникла спочатку у басейн Дністра, а потім і у басейн Дунаю, де зараз є доволі поширеним звіром у всіх рівнинних районах Чернівецької області. Перший випуск ондатри (320 особин) було здійснено на території сусідньої Молдови (басейн Дністра – р. Реут) у 1947 р. З 1950 по 1964 рр. в різних місцях цієї країни розселили 1469 гризунів, які повністю освоїли дністровський басейн і самостійно проникли на територію Буковину. Найбільше шкурок ондатри (100 шт.), за даними статистики, тут було заготовлено у 1966 р., що не відповідає дійсності, не всіх шкурок мисливці здавали на заготконтори, а також значну кількість ондатр добували браконьєри.

У листопаді 1952 р. в заплаві р. Міхідри на території Вижицького району поблизу с. Лукавці було зроблено спробу акліматизувати єнотоподібного собаку – тут завезли і випустили 120 особин (60 самиць та 40 самців). Цей осередок швидко розвивався, але після інтенсивного осушення боліт екологічні умови для цього хижака істотно погіршилися. На сьогодні він зник на всій території Чернівецької області (Бондаренко та ін., 1993).

У 1978 р. на території Сторожинецького району поблизу с. Кам'яна було розселено 19 благородних оленів (із них – 13 самиць) з заповідника «Біловезька Пуща». Зазначені тварини мають німецьке походження і відносяться до середньоевропейського підвиду (*Cervus elaphus hippelaphus* Erxl., 1777). В останні роки зростаючий попит став задовольнятися за рахунок розселення асканійського марала, який є штучно виведеною формою зі складним – надзвичайно відмінним від карпатського оленя генотипом, з іншим екстер'єром та формою рогів. Хоча останнього на території Карпат випускають поки що у вольєри, це створює певний ризик для його непередбаченої інтродукції у майбутньому. Розселення тварин іншого походження призводить до спотворення природних популяцій, знищення їх унікальності та генотипу, що заборонено законодавством України (Гунчак, 2000).

У 1976 р. на територію Державного лісомисливського господарства «Турятка» у Глибоцькому районі було доставлено дві партії європейської лані (21 та 8 особин) із Азово-Сиваського національного природного парку.

Карпатські ліси України були вибрані у якості найважливішого регіону для відновлення поголів'я зубра – одного із трьох видів ссавців країни, занесених до Червоної Книги МСОП. У Буковину зубри завозилися двома партіями: у 1970-1972 рр. на територію сучасного державного лісомисливського господарства "Берегометське" (n = 19) і у 1976 р. – в державне мисливське господарство "Зубровиця" (n = 4). На території першого було інтродуковані 2 особини рівнинного підвиду із "Біловезької Пущі", але основна кількість тварин, яких було доставлено із Березинського, Приоксько-Терасного та Окського державних заповідників, відносилась до кавказько-біловезької лінії. Для реакліматизації

використовували переважно молодих зубрів, яким на час випуску виповнилося 3 – 4 роки, лише декілька особин досягли 6 – 8-літнього віку. У 1976-1977 рр. із Берегометського ДЛМГ в ДМГ “Зубровиця” перейшло 8 тварин. Оскільки всі завезені тварини були паспортизовані і мали відповідне тавро, то можна було прослідкувати їх подальшу долю після інтродукції. У 1994-1995 рр. чисельність зубра у Буковині досягла максимальної кількості в 210 – 225 особин, після чого спостерігався деякий спад приросту чисельності і їх загальне зменшення. Упродовж періоду реакліматизації мали місце загибель тварин від різних причин. Багато зубрів популяція втратила упродовж суворої зими 1995-1996 рр., коли у Карпатах спостерігалася висока смертність всіх видів ратичних. Але особливо вона скоротилася на початку ХХІ ст., як наслідок послаблення охорони та інтенсифікації браконьєрства (Герус, Крижанівський, 2005).

Аналізу динаміки чисельності зубра, занесеного до Червоної книги України, на Буковині і, зокрема, у філії «Берегометське ЛМГ» приділяють особливу увагу (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Зубри в угіддях ДП «Берегометське ЛМГ» (2010 р.)

Підставою для цього є наявність інформації щорічних даних про облік з 1970 по 2024 роки, загибель, смертність і приріст, накопичений певний досвід працівниками філії, зайнятих веденням мисливського господарства по зубру. Протягом 47 року найбільший приріст чисельності поголів'я зубра відмічений у 1977, 1982, 1988 роках, найбільший спад чисельності – у 1997, 2007, 2009, 2010 і 2011 роках. Середньорічний приріст чисельності в період її зростання, тобто з 1970 по 1995 роки складав 8,5%. Найбільша чисельність поголів'я відмічена у 1994 р. – 135 голів (Бондаренко, Делеган, 1995).

Починаючи з 1979 р., коли почався відпад старих зубрів, в основному тих, що були завезені у 1970 році, господарство розпочало займатися селекційним вилученням і ретельно обстежувати щорічно територію на предмет загибелі зубрів з різних причин. Для прикладу, період з 1979 по 2016 роки загинуло, в основному, в зв'язку з фізіологічною старістю та інших причин 35 голів, селекційному вилученню було піддано 20 голів. Враховуючи той факт, що згідно обліку 1994-1995 років найбільша чисельність була 135 голів, а загинуло протягом 47-го року 35 гол., селекційне вилучення – 20 гол., то повинно бути за даними обліку 2016 року – 80 гол., але в наявності обліковано 5 голів. Різниця складає 75 гол., яку слід віднести до такої причини як міграція у сусідні мисливські господарства і за кордон, тобто в Румунію (Коханець та ін., 1998).

1.2. Коротка історія організації мисливського господарства філії «Берегометське ЛМГ»

У минулому в угіддях Берегометського лісокомбінату (тепер угіддя філії) на площі 50 тис. га активно проводили біотехнічні заходи. Як свідчать літературні джерела, у 1962 р. у лісокомбінаті обліковано 300 оленів, 450 козуль, 390 диких свиней, 100 куниць, десятки борсуків, видр, багато білок. Упродовж 1960-1963 рр. було влаштовано 350 годівниць, 400 солонців (ємкістю біля 4 тонн солі), заготовлено 20 тонн сіна, посіяно 3,5 тонн топінамбура, прокладено і розчищено 89 км мисливських стежок. Взимку 1962 р. було проведено планове

добування диких звірів. М'ясо 30 диких свиней, 16 оленів, 2 десятків козуль, продано лісорубам і працівникам лісокомбінату (Цяпа, Гришин-Грищук, 1963).

Мисливське господарство ДП „Берегометське лісомисливське господарство” було організовано у 1997 р. На підставі рішення Чернівецької обласної Ради XV сесії XXIII скликання № 87-15/01 від 21.06.2001 р. „Про надання у користування мисливських угідь для ведення мисливського господарства” площею 37,8 тис. га. Згідно Указу Президента України від 04.09.2007 р. „Про розширення території національного природного парку „Вижницький” вилучено у встановленому порядку та надано у постійне користування 1,4 тис. га угідь національному природному парку „Вижницький”. На підставі рішення VII сесії VII скликання Чернівецької обласної ради «Про надання у користування мисливських угідь в Чернівецькій області» (№ 185-7/16, від 21.09.2016 р.) надали в користування мисливські угіддя області для ведення мисливського господарства терміном на 20 років ДП «Берегометське лісомисливське господарство 30694,0 га в межах держлісфонду Вашківського, Славецького, Берегометського, Мигівського, Лопушнянського, Чемернарського, Гірськокутського, Долішньошепітського лісництв ДП «Берегометське лісомисливське господарство». На підставі рішення (№ 44-12/17, від 24.03.2017 р.) XII сесії VII скликання Чернівецької обласної ради «Про внесення змін до рішення 7-ої сесії обласної ради VII скликання (№185-7/16, від 21.09.2016 р.) «Про надання у користування мисливських угідь в Чернівецькій області» було внесено зміни до рішення 7-ої сесії обласної ради VII скликання (№ 185-7/16, від 21.09.2016 р.) «Про надання у користування мисливських угідь в Чернівецькій області», включивши в ДП «Берегометське лісомисливське господарство» Фальківське лісництво площею 4277,1 га. На підставі рішення XIV сесії VII скликання Чернівецької обласної ради «Про надання у користування мисливських угідь в Чернівецькій області та внесення змін до рішень обласної ради VII скликання із зазначеного питання» (№ 94-14/17, від 4.07.2017 р.) було внесено зміни до рішення 7-ї сесії обласної ради VII скликання «Про надання у користування мисливських угідь в Чернівецькій області» (№ 185-7/16, від

26.09.2016 року) доповнивши загальну площу раніше погоджену Вижницьким держспецлісгоспом АПК в межах держлісфонду Буковинського лісництва (квартали 35-42) загальною площею 743 га. Таким чином площа мисливських угідь філії на сьогодні становить 35714,1 га.

1.3. Сучасний стан фауни та її охорона

Незважаючи на значний список мисливських ссавців, на даний час основними мисливськими видами регіону є олень, кабан та козуля, хоча в майбутньому можливе проведення також ліцензійного полювання на борсука та куницю. Сучасна фауна в останньому сторіччі зазнала незначних втрат внаслідок зміни умов існування тварин, які спричинило, насамперед, розорювання цілинних земель та їх заміна на агросистеми. Негативний вплив полювання на фауністичний склад був майже непомітний. Навпаки, завдяки спеціальним заходам (переселення, розведення з подальшим розселенням, охорона), ужитими працівниками мисливського господарства та мисливцями, вдалося відновити угруповання кабана, козулі та створити популяції тварин, які ніколи в країні не зустрічались (ондатра, єнотоподібний собака, норка американська, фазан).

Таблиця 1.1

Сучасна фауна мисливських ссавців на території мисливських угідь філії «Берегометське ЛМГ»

№ п/п	Назва ряду	Назва виду	Походження	Поширення в районі	Значення
1.	Хижі	Лисиця	Аборигенне	Широке	мислив.
2.		Вовк	Аборигенне	Локальне	мислив.
3.		Куниця лісова	Аборигенне	Широке	мислив.
4.		Куниця кам'яна	Аборигенне	Локальне	мислив.
5.		Ласка	Аборигенне	Широке	охорон.
6.		Тхір лісовий*	Аборигенне	Локальне	охорон.
8.		Видра*	Аборигенне	Локальне	охорон.
9.		Кіт лісовий*	Аборигенне	Локальне	охорон.
10.		Рись*	Аборигенне	Локальне	охорон.
11.		Ведмідь*	Аборигенне	Локальне	охорон.
12.		Борсук	Аборигенне	Локальне	мислив.

№ п/п	Назва ряду	Назва виду	Походження	Поширення в районі	Значення
13.	Зайце-подібні	Заєць	Аборигенне	Широке	мислив.
14.	Гризуни	Ондатра	Акліматизант	Локальне	мислив.
15.		Білка	Аборигенне	Широке	мислив.
16.	Ратичні	Кабан дикий	Аборигенне	Локальне	мислив.
17.		Олень благородний	Аборигенне	Окремі зустрічі	мислив.
18.		Козуля європейська	Аборигенне	Локальне	мислив.

* Занесено до Червоної Книги України

Як видно з табл. 1.1, широке поширення характерне для п'яти видів мисливських тварин (білка, заєць сірий, ласка, лисиця, куниця лісова), з них лише один вид – заєць сірий – користується популярністю серед мисливців, як об'єкт полювання. 11 видів мають локальне поширення, серед них постійними об'єктами полювання є свиня дика, козуля європейська. У 80-х роках минулого століття олень був поширений в багатьох мисливських господарствах Буковини, де на цей вид проводилось ліцензійне спортивне та промислове полювання. Але, нажаль, починаючи з 90-х років ХХ ст. його чисельність постійно скорочується, що пов'язано з багатьма факторами, серед яких окремо можна зазначити:

1. Постійне зменшення площі угідь придатних для мешкання – розбудова лісових доріг, розширення меж населених пунктів, будівництво туристичних та розважальних комплексів, баз відпочинку тощо;

2. Значний антропогенний вплив – інтенсивна лісогосподарська діяльність, неконтрольована рекреація, випас худоби, звалювання сміття, збір грибів та дикоросів, полювання тощо;

3. Браконьєрство, яке набуло значних обсягів у 90-і роки ХХ ст.;

4. Вплив хижаків та послаблення боротьби з ними з боку користувачів мисливських угідь;

5. Помилковий підхід до формування статево-вікової структури популяції ратичних та їх надмірна експлуатація поголів'я в гірських умовах.

Серед видів із локальним поширенням, п'ять занесені у Червону книгу України (рись, кіт лісовий, видра, ведмідь, тхір лісовий). В останнє десятиліття інтенсивно в Україні поширюється шакал, у межах філії, вид не зареєстрований, але ймовірність його проникнення, значна.

РОЗДІЛ 2. ПРОГРАМА ТА МЕТОДИКА РОБІТ

2.1. Програма робіт

Територія Державного підприємства «Берегометське ЛМГ» належить до гірсько-лісової зони Українських Карпат, з висотою над рівнем моря до 1400 м. Клімат району характеризується елементами гірського і лісостепового і є перехідним від помірно-теплого до континентального. Кліматичні умови зони розміщення ЛМГ сприятливі для існування таких видів мисливської фауни: зубр, олень, козуля, кабан, заєць, борсук, куниця, рись, ведмідь, глухар, рябчик. Рельєф території розміщення ЛМГ гірський і поділяється на два райони: нижньо-гірський і середньо-гірський.

Нижньо-гірський район, куди входять Мигівське лісництво, північна частина Берегометського і південно-західна частина Славецького лісництва, характеризується сполученням нижньо-гірських місцевостей з терасово-долинними і котловинно-терасовими ландшафтами.

Середньо-гірський район, куди входить основна частина ЛМГ, розташований у внутрішній частині Покутсько-Буковинських Карпат, яка витягнулась з північного заходу на південний схід і тісно пов'язана з геологічною будовою даного регіону. Гірські хребти досягають тут висоти від 1000 до 1500 м. Рельєф також характеризується сильною порізаністю у зв'язку з наявністю великої кількості гірських потоків.

Угіддя ДП «Берегометське ЛМГ», згідно лісомисливського районування, відносяться до Прикарпатської лісомисливської області, Карпатської лісомисливської округи, Гірськокарпатського лісомисливського району. Видовий склад мисливської фауни становлять понад 20 видів звірів і 26 видів птахів. Одним з найважливіших завдань ведення ЛМГ є:

– максимальне використання продуктивності мисливських угідь, тобто чисельність мисливських тварин повинна бути доведена до оптимальної господарсько-допустимої щільності, при якій тварини не завдають істотних збитків лісовому та сільському господарствам;

- раціональне використання державного мисливського фонду;
- не допущення погіршення екологічного стану середовища перебування мисливських тварин внаслідок власної діяльності;
- забезпечення проведення комплексних заходів, спрямованих на охорону і відтворення мисливських тварин;
- збереження і поліпшення середовища перебування, дотримання режиму охорони видів тварин, занесених до Червоної книги України;
- проведення первинного обліку чисельності і використання мисливських тварин, вивчення їх стану та характеристика угідь, де перебувають дані тварини, і в установленому порядку надавати цю інформацію органам, що здійснюють державний облік мисливських тварин та їх використання;
- здійснення охорони державного мисливського фонду;
- інформування природоохоронних органів, органів мисливського та лісового господарства, органів ветеринарної медицини, санітарно-епідеміологічної служби про виявлення захворювань тварин, погіршення стану середовища їх перебування, виникнення загрози знищення та випадки загибелі тварин, проведення комплексних заходів щодо профілактики і боротьби із захворюваннями;
- припинення використання мисливських тварин у разі погіршення їх стану та умов існування, виникнення загрози їх знищення, застосування заходів з усунення негативних чинників впливу на тварин і середовище їх перебування;
- дотримуватись встановлених правил, норм, лімітів строків добування мисливських тварин;
- здійснення заходів щодо виконання загальнодержавних і місцевих екологічних програм з питань охорони тваринного світу;
- здійснювати відстріл мисливських тварин у встановлених ветеринарною службою осередках сказу та інших небезпечних захворювань відповідно до законодавства про ветеринарну медицину.

Тому метою кваліфікаційної роботи є аналіз організації та ведення мисливського господарства, динаміки чисельності основних видів мисливських

тварин в угіддях філії «Берегометське лісомисливське господарство» ДП «Ліси України». Згідно з метою роботи програмою передбачено:

- аналіз літературних джерел;
- аналіз мисливськогосподарської діяльності філії «Берегометське лісомисливське господарство»;
- аналіз мисливських угідь філії та розрахунок оптимальної чисельності основних видів дичини;
- аналіз динаміки чисельності основних видів мисливських тварин;
- розрахунок необхідної кількості кормів та біотехнічних споруд для поголів'я мисливських звірів філії.

2.2. Методика робіт

Для успішного ведення мисливського господарства працівники філії «Берегометське лісомисливське господарство» ДП «Ліси України» разом з лісовою охороною на протязі року періодично проводили обліки чисельності тварини (Бондаренко та ін., 1989). Цій роботі надавалось особливе значення, оскільки на основі отриманих даних складається ліміт використання мисливських тварин та робиться аналіз відтворення мисливських ресурсів. Облік мисливських тварин проводять згідно розробленої форми (додаток 1).

Найбільш типовими обліками, які застосовують у мисливському господарстві філії, є:

- облік всіх звірів та птахів в кінці січня або в середині лютого після завершення мисливського сезону;
- облік оленів під час гону («рикання») у вересні-жовтні перед початком полювання;
- облік шляхом опитування лісової охорони та подальшим анкетуванням цих даних;
- облік мисливських звірів «по слідах» під час стійкого снігового покриву;

- облік тварин протягом всього року егерською службою (біофенологічні спостереження) з подальшою камеральною обробкою даних;
- облік тварин в місцях підгодівлі;
- облік орябка, глушця на токовищах під час токування, спостереження егерської охорони;
- облік з використанням фотопасток, відеоз'йомки в місцях підгодівлі та на контрольних ділянках;
- абсолютний облік великих ссавців занесених до Червоної книги.

Витрати на ведення мисливського господарства, обсяги біотехнічних заходів, чисельність мисливських тварин проаналізовано за даними форми 2-ТП (мисливство) філії «Берегометське лісомисливське господарство».

Розрахунок необхідних обсягів кормів для мисливських тварин та біотехнічних споруд для мисливських угідь філії проводили відповідно до «Настанов з упорядкування мисливських угідь»,

РОДІЛ 3. АНАЛІЗ МИСЛИВСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФІЛІЇ «БЕРЕГОМЕТСЬКЕ ЛМГ»

3.1. Розташування мисливських угідь філії та їх площа

Філія „Берегометське лісомисливське господарство” розташована в західній частині Чернівецької області на території трьох адміністративних районів: Вижницького, Сторожинецького і Кіцманського. Мисливські угіддя представлені окремими урочищами. Територія лісомисливського господарства простягається з півночі на південь – 40 км, а з заходу на схід – 25 км. Загальна площа мисливських угідь станом на 2024 р. становить 35714,1 га, з них: філії «Берегометське ЛМГ» – 34971,1 га, Вижницький держспецлісгоп АПК – 743,0 га (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Розподіл площі мисливських угідь за лісництвами філії «Берегометське лісомисливське господарство», га

№ п/п	Назви лісництв	Площа, га	Район			Місцезнаходження контор
			Вижницький	Сторожинецький	Кіцманський	
1.	Філія «Берегометське ЛМГ»					
1.1.	Вашківцецьке	3576,8	3502,8	-	74,0	с.Карапчеве
1.2.	Славецьке	2534,0	2534,0	-	-	сmt.Берегомет
1.3.	Берегометське	3356,5	3356,5	-	-	сmt.Берегомет
1.4.	Мигівське	4366,6	4366,6	-	-	с.Мигове
1.5.	Лопушнянське	3483,0	3483,0	-	-	с.Лопушня
1.6.	Чемернарське	4673,0	4673,0	-	-	с.Долішній Шепіт
1.7.	Гірсько-Кутське	4521,5	4521,5	-	-	с.Долішній Шепіт
1.8.	Фальківське	4343,5	-	4343,5	-	с.Фальків
1.9.	Долішньошепітське	4116,2	4116,2	-	-	с.Долішній Шепіт
Разом по філії «Берегометське ЛМГ»						
		34971,1	30553,6	4343,5	74,0	
2.	Вижницький держспецлісгоп АПК					
2.1	Буковинське	743,0	743,0			сmt.Берегомет
	Усього	35714,1	31296,6	4343,5	74,0	

Роботи з внутрішньогосподарського мисливського впорядкування філії проведені в 2017 р. Київською лісовпорядною експедицією ВО „Укрдержліспроект” відповідно до „Настанови з упорядкування мисливських угідь”, затвердженої наказом Держкомлісгоспу України (№ 56 від 21.06.2001 р.).

3.2. Господарська діяльність філії

У мисливському господарстві філії “Берегометське лісомисливське господарство” надають особливого значення проведенню біотехнічних заходів для поліпшення екологічних умов існування мисливських звірів і птахів (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Біотехнічні заходи, які були проведені у філії «Берегометське ЛМГ»
упродовж 2019 – 2023 рр.

Назви заходів	Одиниця вимірювання	Роки					Середній показник
		2019	2020	2021	2022	2023	
Заготівля кормів							
Сіно	тонн	17,3	16,2	20,5	16,5	19,9	18,08
Кормові віники	шт.	15900	13200	15620	16000	12900	14724
Кукурудза в качанах	тонн	1	1,5	3	2,4	5	2,58
Корнеплоди	тонн	-	-	-	-	-	-
Зерно, зерновідходи	тонн	5	3	6	8	15	7,4
Сіль	тонн	5	2	3	1	5	3,2
Спорудження та наявність біотехнічних споруд							
Годівниці	шт.	56	53	55	51	55	54
Біотехнічні вежі		3	9	12	12	5	8
Солонці	шт.	231	205	198	224	235	219
Підгодівельних майданчиків для кабана (критих)	шт.	35	31	36	34	32	34
Сараї-навіси	шт.	12	12	12	12	10	12
Кормосховища	шт.	3	3	3	3	3	3
Стерські будинки	шт.	8	8	8	8	8	8

Назви заходів	Одиниця вимірювання	Р о к и					Середній показник
		2019	2020	2021	2022	2023	
Вольєри	од./Га	1/6,6	1/6,6	1/6,6	2/6,6; 34,4	2/6,6; 34,4	2/6,6; 34,4
Створено							
Кормових полів	шт./га	15	–	–	–	–	15
Аншлагів	шт.	74	–	–	–	–	74
Панно	шт.	6	–	–	–	–	6

Загалом вони об'єднували 2 види робіт:

- заготівля кормів та підгодівля тварин;
- виготовлення біотехнічних споруд.

Всі вони є складовими частинами комплексних заходів, які щорічно виконуються у господарстві згідно спеціального плану. Важливе значення для утримування диких тварин у власних угіддях та для зменшення смертності у важкі періоди року має своєчасна їх підгодівля якісними кормами.

З наведених матеріалів видно, що упродовж 2019-2023 рр. цій важливій роботі у мисливському господарстві філії приділяли увагу. Попри значні економічні труднощі, у господарстві заготовляли мінімальну кількість зерна та зерновідходів, які використали для підгодівлі тварин. У той же час, заготівля гілкових віників є невиправдано дорогим та непотрібним заходом. Як показала багаторічна практика, козулі та зайці їх майже не вживають у їжу. Тим більше, що в лісових мисливських угіддях регіону на великих площах росте ожина, яка складає основу осінньо-зимово-весняного живлення рослиноїдних видів. У середньому за аналізований період (2019-2023 рр.) заготовляли понад 18,0 тонн сіна, понад 17,4 тис. віників, кукурудзи – близько 2,6 тонн, зерна та зерновідходів – 74 тонн, солі – 3,2 тонн.

Аналізуючи заготівлю кормів у 2023 р. відповідно до норм годівлі та чисельності диких тварин, звертає на себе увагу незначне перевищення зерна та зерновідходів та набагато менше від нормативу кукурудзи (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Заготівля кормів у 2023 р. в угіддях філії «Берегометське ЛМГ» відповідно до норм годівлі та чисельності мисливських тварин

Види тварин	Чисельність на 01.03.2023р (особин)	Сіно, кг		Віники, шт		Зерно, кг		Кукурудза, кг		Сіль, кг	
		Норма	Всього	Норма	Всього	Норма	Всього	Норма	Всього	Норма	Всього
Зубр	5	100	500	100	500	-	-	-	-	10	500
Олень	210	40	8400	50	10500	20	4200	40	8400	5	1050
Козуля	479	10	4790	20	9580	15	7185	20	9580	1	479
Кабан	83	-	-	-	-	30	2490	80	6640	1	83
Заєць	100	1	100	5	500	1	100	2	200	0,1	10
Всього за розрахунками:		13790		11630		13975		24820		2122	
Всього фактично:		19900		12900		15000		5000		5000	

Кукурудза в умовах Буковини є найкращим і найважливішим кормом для підгодівлі мисливських тварин, що вимагає необхідності внести зміни у заготівлю кормів на наступні роки в філії "Берегометське ЛМГ". Кукурудза містить 60-70% вуглеводів, 10-12% білків, 5-8% олії і 1,5% мінеральних речовин. У 100 кг кукурудзи міститься 130 кормових одиниць. Вона у вигляді кормового борошна добре перетравлюється організмом ратичних. Порівняно з іншими кормами у господарстві перестали заготовляти коренеплоди, у якості яких тут раніше використовувалися цукрові та кормові буряки. Але необхідно зауважити, що після розпаювання колгоспних земель сільськогосподарський сектор економіки зазнав значних змін. Насамперед зникли великі тваринницькі комплекси, що призвело до різкого скорочення свійської худоби. За таких умов вирощування багатьох культур, які раніше використовували у якості кормів, стало недоцільним – серед них знаходяться і коренеплоди.

Єгерською охороною у мисливських угіддях філії влаштовані біотехнічні споруди, серед яких основними є годівниці для оленячих (оленя та козулі), підгодівельні майданчики для кабана та інших тварин, годівниці-сховища для зубра, біотехнічні вежі, навіси-кормосховища, солонці тощо (табл. 3.4).

Таблиця 3.4.

Забезпеченість угідь філії «Берегометське ЛМГ» біотехнічними спорудами

Види тварин	Чисельність у 2023 р., особин	Біотехнічні споруди					
		Годівниці, навіси для ратичних		Підгодівельні майданчики для кабана		Солонці	
		норма	всього	норма	всього	норма	всього
Зубр	5	1/3	2	-	-	1/3	2
Олень	210	1/10	21	-	-	1/10	21
Козуля	479	1/20	24	-	-	1/20	24
Кабан	83	-	-	1/10	9	1/10	9
Заєць	100	-	-	1/20	5	1/20	5
Всього за розрахунками:		47		14		61	
Всього фактично:		13 для зубра, 46 для оленячих		59		168	

*Для зайця та кабана – підгодівельні майданчики.

З табл. 3.4. видно, що фактична чисельність біотехнічних споруд перевищує розрахункові показники, особливо підгодівельні майданчики та солонці. Годівниці для оленя та годівниці-сховища для зубра відвідують одночасно і козулі та олені, тому їх облаштування входить до розрахункової кількості під терміном «годівниця для оленячих». Підгодівля зайця сірого здійснюється на підгодівельних майданчиках, що визначено «Настановою з упорядкування мисливських угідь» (Київ, 2002) та іншими директивними документами. Встановлення біотехнічних споруд та заготівлі і викладення кормів – необхідність, продиктована згубними наслідками після суворих зим в мисливських господарствах, які не приділяли увагу біотехнічним заходам, зокрема підгодівлі диких тварин у зимовий період.

На основі матеріалів форми 2-тп (мисливство) філії встановлено, що заробітна плата становить 52% від загальних витрат на ведення мисливського господарства (табл. 3.5). Решту (48%) становлять витрати на проведення обліку диких тварин, охорону та відтворення мисливських звірів і птахів. Надходження від мисливськогосподарської діяльності становить 14% від загальних витрат на ведення мисливського господарства.

Таблиця 3.5

Мисливськогосподарська діяльність філії «Берегометське лісомисливське господарство» ДП «Ліси України»

Назва заходів	Одиниця вимірювання	Р о к и				
		2019	2020	2021	2022	2023
Загальні витрати, в т. ч.	тис. грн	1057,9	937,4	1032,2	1174,6	947,5
заробітна плата		520,6	397,2	437,7	686,8	638,9
Охорона, відтворення та облік дичини тощо	тис. грн	537,3	540,2	594,5	487,8	308,6
Надходження від ведення мисливського господарства	тис. грн	112,3	163,1	158,0	163,3	117,5

3.3. Розподіл території на єгерські обходи

Враховуючи, що упродовж біологічного циклу дикі тварини можуть використовувати сільськогосподарські угіддя, шляхи тощо, зазвичай до території єгерських обходів долучають не лише мисливські угіддя, а й «Інші землі». То ж за проектом мисливського впорядкування угідь територія мисливського господарства філії «Берегометське лісомисливське господарство» було поділено на 9 єгерських обходів (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

Розподіл мисливських угідь філії «Берегометське ЛМГ» на на єгерські обходи

№№ обходів	Лісництво (квартали)	Місцезнаходження єгерського пункту	Площа, га
1.	Вашківецьке	Контора Вашківецького л-тва	3576,8
2.	Славецьке	Кв. 23 вид. 20	2534,0
3.	Берегометське, Буковинське	Контора Берегометського л-во	<u>3356,5/230,0</u> 3586,5
4.	Мигівське	Кв.50 виділ 4	4366,6
5.	Лопушнянське, Буковинське	Кв.18 (виділ 23), кв. 41 (виділ 10)	<u>3483,0/35,0</u> 3518
6.	Чемернарське	Кв. 19 виділ 11	4673,0
№№ обходів	Лісництво (квартали)	Місцезнаходження єгерського пункту	Площа, га

№№ обходів	Лісництво (квартали)	Місцезнаходження єгерського пункту	Площа, га
7.	Гірсько-Кутське	Кв. 6 (виділ 7), кв. 46 (виділ 1), кв. 55 (виділ 12)	4521,5
8.	Фальківське, Буковинське	Контора ЛМГ	<u>4343,5/266,0</u> 4609,5
9.	Долишньошепітське, Буковинське	Кв. 29 виділ 16	<u>4116,2/212,0</u> 4328,2
Всього по господарству 9 єгерських обходів			35714,1

Площа єгерських обходів відповідає вимогам ст. 29 Закону України “Про мисливське господарство та полювання” (2000). Території єгерських обходів закріплені за штатними єгерями філії. Контора мисливського господарства, де здійснюється реалізація мисливцям ліцензій та дозволів на добування мисливських тварин, отримуються різні завдання щодо виконання необхідних робіт у мисливських угіддях тощо, знаходиться на території с. Долишній Шепіт. Межі єгерських обходів співпадають з контурами відповідних лісництв філії «Берегометське лісомисливське господарство». Філія у залежності від своїх фінансових можливостей, економічної та екологічної доцільності може додатково виділяти єгерські обходи з метою ефективнішої охорони мисливських угідь та проведення мисливськогосподарських робіт у відповідності до «Проекту організації та розвитку мисливського господарства ДП «Берегометське лісомисливське господарство» (Ірпінь, 2018 р.)

3.4. Розподіл території на експлуатаційні та відтворювальні ділянки

Угіддя мисливського господарства філії «Берегометське лісомисливське господарство», за вилученням непридатних територій, мають площу 35019,6 га.

Упродовж ревізійного періоду ці території не змінювались і складаються з:

- експлуатаційної частини – 27784,2 га (77,8%), яка використовується для ведення мисливського господарства і полювання;
- відтворювальної частини – 7235,4 га.

Частка останньої складає 22,1 % від площі угідь або 20,2 % від загальної площі мисливського господарства, що відповідає вимогам ст. 27 Закону України «Про мисливське господарство та полювання». До складу відтворювальних ділянок включені угіддя, які є найбільш придатними за своїми кормовими і захисними властивостями для існування мисливських тварин упродовж сезону полювання (табл. 3.7), а також території природно-заповідного фонду.

Таблиця 3.7

Розміщення відтворювальних ділянок на території мисливського господарства філії «Берегометське лісомисливське господарство» ДП «Ліси України»

№ відтворювальної ділянки	Назва землекористувачів (лісництв)	Номери кварталів, що входять до складу відтворювальних ділянок	Площа, га
1.	Чемернарське	25-32, 45-50	1398,0
2.	Фальківське	44-53	664,0
3.	Гірсько-Кутське	12-15, 53-56	798,0
4.	Долишньошепітське	26,27,32,33	401,5
5.	Лопушнянське	36-43,45	840,0
6.	Мигівське	40-42, 44-46, 48-50, 54	1009,7
7.	Берегометське	1, 14- 34	2124,2
Разом:			7235,4

Відтворювальні ділянки розміщені у різних частинах господарства – на півночі, в центрі і на півдні, а також території природно-заповідного фонду сприяють порівняно швидкому відновленню вилучених мисливських ресурсів.

На території відтворювальних ділянок, розташування яких за даним проектом сплановане на 5 років, будь-яке полювання забороняється. Тут встановлюється більш суворий режим ведення мисливського господарства, спрямований на охорону угідь та на відтворення основних видів диких тварин. Відмежування територій відтворювальних ділянок проводиться в натурі межовими попереджувальними знаками (табл. 3.8).

Обсяг заходів з оформлення меж відтворювальних ділянок у мисливських угіддях філії «Берегометське ЛМГ»

Назви заходів	Одиниці виміру	Існує	Проектується	Всього
Аншлаги	шт.	74	9	85
Панно	шт.	6	9	15

Керівним документом щодо виділення відтворювальних ділянок є «Порядок визначення відтворювальних ділянок та ведення мисливського господарства на них з метою охорони та відтворення мисливських тварин» затверджений Держкомлісгоспом України. Визначення відтворювальних ділянок погоджується із землекористувачем або власником земельної ділянки та оформляється наказом користувача мисливських угідь.

У наказі по господарству вказується площа угідь, що виділяється для цих цілей з переліком урочищ, водойм тощо, які входять до складу відтворювальної ділянки. Окрім того проводиться детальний опис їх меж та видів мисливських тварин, для відтворення яких виділяється ділянка, а також визначається режим охорони мисливських тварин на цій території.

Відтворювальні ділянки можуть визначатись одним чи кількома контурами (масивами, урочищами, водоймами тощо) загальною площею не менше як 20 відсотків мисливських угідь, наданих у користування. Під них відводяться найбільш сприятливі для відтворення певного виду або групи видів мисливських тварин угіддя, які мають добрі кормові та захисні властивості. Відтворювальні ділянки можуть створюватись на землях природно-заповідного фонду, які входять до складу мисливського господарства. В експлуатаційній частині одночасно полювання бажано проводити на 60-70% території для зменшення його негативного впливу на звірів і птахів. У такому разі, за чіткого просторового управління процесом вилучення тварин, вони рідше покидають територію господарства.

Загалом, станом на 2024 р. штат егерської охорони складався з 10 працівників – головного мисливствознавця господарства та 9 егерів. Мисливське

господарство підпорядковане адміністрації філії «Берегометське лісомисливське господарство» ДП «Ліси України». Це відповідає вимогам «Проекту організації і розвитку мисливського господарства «Берегометського лісомисливського господарства» (Ірпінь, 2018 р.).

РОЗДІЛ 4. МИСЛИВСЬКІ УГІДДЯ ФІЛІЇ

4.1. Характеристика лісового фонду

Однієї з важливих особливостей регіону, що відіграє важливу роль у формуванні сучасної просторової структури популяцій багатьох мисливських звірів, є наявність лісових угідь (близько 95%), які цілком придатні для існування свині дикої, козулі та оленя. Своєрідна рослинність спостерігається на Прут-Сиретській лісолуковій передгірній височині і Буковинського підгір'я, яка являє собою першу зовнішню область Карпатської гірської країни. Саме в її межах стикуються та активно взаємодіють дві сусідні природні країни – рівнинна і гірська. Завдяки висоті 250 – 550 м н. р. м., у зазначеному районі випадає багато опадів і тому тут в деяких місцях ліси виходять на межиріччя та яри. Більшу частину території господарства складає бучина (яличина), або Дз (едафічна сітка лісорослинних умов). Найбільш характерними типами лісу є свіжа діброва.

Основними лісоутворюючими породами майже скрізь є: листяні – бук, дуб, граб, клен, ясен, осика, вільха, верба тощо та хвойні (шпилькові) – ялиця та смерека, рідше модрина. На пісках та кам'янистих розсипах – акація та сосна.

Більшість деревно-чагарникових угруповань розташовано в непридатних для сільського господарства землях, ярах та схилах, заплавах річок. Але вони являються важливими стійкими осередками існування ратичних, які періодично поповнюються мігруючими особинами з сусідніх лісових масивів Румунії та сусідніх мисливських господарств.

Розташування зазначених листяних лісів має вигляд певних урочищ, які в більшості примикають до великих масивів Буковинських Карпат. Породний склад тут представлений аборигенними породами, серед яких домінує смерека, ялиця, бук, дуб звичайний і скельний, граб, клен явір та гостролистий, береза бородавчата, тополя, липа, вільха сіра та чорна, ясен, черешня тощо.

Найпривабливішими для всіх видів мисливської фауни є змішані ліси - буково-ялицеві, ялиново-буково-ялицеві, ялиново-ялицеві і ялицеві ліси

гірського лісового району на території букового лісу в передгір'ї та інші листяні та змішані ліси передгір'я. Площа змішаних лісів на території господарства складає близько 34,2% усіх угідь, що в свою чергу, позитивно впливає на якість (клас бонітету) мисливських угідь. Тут повсюдно трапляється переважає клен гостролистий, татарський, у підліску місцями – ліщина, жимолость, таволга в'язолиста, бузина червона і чорна, малина, горобина, свидина кров'яна, скумпія, жостір, бірючина, бруслина європейська і бородавчата, глід, гордовина крушина ламка й інші чагарникові рослини. Всюди переважають зарості ожини, яка становить основу зимового живлення оленя та козулі. У трав'янистому покриві зростають яглиця, копитняк європейський, маренка запашна, підмаренник проміжний, зеленчук жовтий, медунка темна, печіночниця, тонконіг дібровний, анемона дібровна та жовтецева, конвалія звичайна і проліска дволиста.

У деревостані *букові ліси на території букового гірського лісового району, букових лісів у передгір'ї (10,2%)* підлісок рідкий або зовсім відсутній, внаслідок сильного затінення. Поодинокі у підліску зростає бузина чорна, свидина, жимолость пухнаста, ліщина, ожина. У травостані переважають осока волосиста, веснівка дволиста, чина весняна, чоловіча папороть, але трав'янистий покрив у бучинах слаборозвинений.

Дубові ліси (2,3%) – насадження (переважно штучно створені) де понад 80% у деревостані переважає дуб черешковий. Молодняки характеризуються хорошими умовами існування для диких тварин, а стиглі і пристиглі насадження – цінними кормовими біотопами усіх мисливських тварин у роки середньої та високої врожайності.

Інші листяні ліси передгір'я. Розташування зазначених листяних лісів має острівний характер і стосується певних урочищ, у яких в основному домінує граб, береза, клен гостролистий, вільхи сіра та чорна, явір, а в деяких – верба, тополя, липа, ясен. У негустому підліску повсюдно переважає ліщина звичайна, берека лікарська, свидина кров'яна, терен, жостір, бірючина, бруслина європейська і бородавчата, глід, гордовина, бузина чорна, крушина ламка, шипшина тощо. Місцями переважають зарості ожини, яка складає основу

зимового живлення оленя, козулі та зайця. У заплавах річок переважають насадження м'яколистяних порід молодого та середнього віку (верба, липа, осика та вільха, рідше береза). Враховуючи добре розвинений підлісок (верби гостролиста, тритичинкова, пурпурова, вухата та сіра, крушина, глід, жостір та свидина), вони разом з заростями очерету та рогозу по берегах водойм являються важливими угіддями для всіх видів ратичних.

У гірській частині мисливського господарства, яка є центральною частиною філії, поширені такі типи мисливських угідь:

1. Хвойні ліси високогірного лісового району (вище 1000 м над рівнем моря) займають площу близько 10,5% загальної площі мисливського господарства та за класом бонітетів є найменш придатними для мешкання усіх видів мисливських тварин, оскільки ці насадження бідні за складом трав'яної рослинності, підросту та підліску. Узимку тут випадають значні снігові осадки, що в свою чергу спричиняє міграцію усіх тварин у низини та рівнинні угіддя.

2. Хвойні ліси гірського лісового району на території букового лісу займають найбільшу площу (35,6%) від загальної площі мисливського господарства і є середніми за своїми якостями для мешкання мисливських тварин. За своїм складом трав'яний покрив, підлісок та підрост схожий з попереднім типом угідь, але він дещо відрізняється. На південних та верхніх більш сухих територіях домінують злакові та осокові. Всюди переважають зарості ожини волосистої, яка складає основу зимового живлення зубра, оленя, козулі та зайця. У трав'яному покриві переважають вороняче око, квасениця звичайна, чоловіча та жіноча папороть, осока лісова, хвощі – великий і лісовий.

3. Хвойні ліси передгір'я (близько 12%) ліси на території мисливського господарства – невеликі за площею (близько 1 – 10 га) виділи у лісових масивах інших типів, які за своїм бонітетом ідентичні типу та підтипу угідь, з якими вони межують.

У Буковинському передгір'ї та Карпатах переважають ялиця біла та ялина (смерека). У рідкому підліску ялиново-ялицевих лісів зростають верба козяча, жимолость чорна, таволга в'язолиста. У заплавах річок місцями трапляються

насадження м'яколистяних порід молодого та середнього віку (верба, осика та вільха). Широко поширені зарості ожини волосистої, що складає основу раціону живлення рослиноїдних звірів. У трав'яному покриві переважають копитняк, квасениця звичайна, папороті, хвоці тощо.

На території лісів в травостої, в залежності від експозиції схилів, можуть переважати різні види рослин. На південних та верхніх більш сухих територіях домінують злакові та осокові. По дну лісових ярів зустрічається яглиця звичайна, копитняк європейський, маренка запашна, а на їх затінених схилах – конвалія. На більш пологих сухих схилах звичайним є зірочник ланцетовидний; постійно в травостої трапляється фіалка шершава, буквиця лікарська, холодок тонколистий, залізник бульбистий, ломоніс, гравілат міський, барвінок, рутвиця проста тощо. В більш вологих місцях можуть домінувати звичайні для широколистяних лісів види, такі як: фіалка дивна, чина весняна, купина багатоквіткова, медунка темна, чистець лісовий, осока волосиста, копитняк європейський тощо. Із лісостепу сюди проникають фіалка шершава, звіробій шорсткий та стоколос Бенекена.

Для усіх видів мисливських тварин найкращими угіддями в цьому екотипі угідь вважаються хвойні молодняки, які характеризуються добрими захисними властивостями. За наявністю запасів трав'яних та деревно-чагарникових кормів для мисливських тварин лісові угіддя поділяються на три групи: високопродуктивні, середньопродуктивні та низькопродуктивні. З загальної площі лісів вони становлять 33%, 65% та 12% відповідно.

4.2. Бонітування мисливських угідь

Важливе значення для ведення мисливського господарства має проведення якісної оцінки або бонітування угідь. Мета бонітування – встановлення потенційних можливостей господарства для створення максимального поголів'я того чи іншого виду мисливських тварин та встановлення оптимальної ємності угідь. При бонітуванні за основу взяті такі показники, як кормова та захисна здатність, а також були враховані менш важливі, але достатньо суттєві фактори – інтенсивність господарської діяльності, мозаїчність угідь, вплив хижаків,

санітарний стан угідь та інші критерії. Згідно з наказом Держкомлісгоспу України (№ 152, від 26 червня 2006 р.) “Про внесення змін до Порядку проведення впорядкування мисливських угідь” бонітуванню підлягають лише площі угідь, властиві для певних видів (стації перебування). Особливо це важливо для ратичних, поширення яких зазвичай обмежене лише певними урочищами. Бонітування мисливських угідь проводили лише площ, які властиві для існування певних видів фауни, тобто – стації. Зокрема для оленя – лісові угіддя площею понад 200 га та прилеглі до них смуги нелісових угідь завширшки до 500 м, а також лісові угіддя площею понад 100 га з галявинами, багатими на рослинність, із струмками, невеликими річками та прилеглі до них смуги нелісових угідь завширшки до 500 м (табл. 4.1).

Таблиця 4.1

Розподіл площі філії «Берегометське ЛМГ» за класами бонітету для зубра та оленя, га

Типи мисливських угідь	Види тварин											
	ЗУБР						ОЛЕНЬ					
	Класи бонітетів											
	I	II	III	IV	V	разом	I	II	III	IV	V	разом
Хвойний ліс	-	-	3347,6	10678,0	2982,6	17008,2	3347,6	606,0	4307,2	8728,9	18,5	17008,2
Листяний ліс	-	61,7	64,3	1256,2	321,8	1704,0	61,7	6,2	209,4	1426,7	-	1704,0
Змішаний ліс	1456,3	1,4	3873,1	863,3	3740,9	9935,0	1501,2	3829,6	993,0	3611,2	-	9935,0
Орні землі	-	-	-	-	-	-	-	-	8,0	-	-	8,0
Луки	-	-	-	-	-	-	-	-	-	412,8	-	412,8
Болота	-	-	-	-	-	-	-	-	2,4	-	-	2,4
Разом:	1456,3	63,1	7285,0	12798,1	7045,3	28647,8	4910,5	4441,8	5520,0	14179,6	18,5	29070,4
Середній клас бонітету	3,83						3,00					

Як видно з табл. 4.1, угіддя характеризуються середніми умовами існування для оленя благородного і з поганими кормовими і захисними умовами для зубра. Зараз в мисливських угіддях філії «Берегометське ЛМГ» за даними

зимового обліку у лютому 2024 р. налічується 223 особини оленя благородного. Враховуючи вищезазначене та комплексний підхід до оцінки якості мисливських угідь при бонітуванні угідь, придатних для мешкання оленя у площу стації включили виключно гірські та передгірські лісові масиви, які безпосередньо межують з великими лісовими масивами сусідньої Румунії – постійного природного резервату буковинської субпопуляції цього виду, хоча у весняно-літній період окремих особин спостерігають за 50 км від місць постійного перебування. З початком сезону збору грибів та ягід тварини мігрують у найвіддаленіші урочища. Повністю при бонітуванні була виключена площа Вашківцевого лісництва, оскільки тут оленів не спостерігали вже останні 40 років. Зрозуміло, що досягнення оптимальної чисельності оленя в умовах, що склались в даний час у нашій країні, зусиллями одного мисливського господарства – це дуже складне завдання.

Тому тут потрібен комплекс охоронних, біотехнічних та інших заходів, направлених на збереження стацій мешкання цього виду:

- охорона та зведення до мінімуму фактору неспокою територій отелу самок оленів,
- зимово-весняна підгодівля,
- знищення шкідливих хижаків,
- зважене використання поголів'я з чітким дотриманням біологічно обґрунтованих норм і строків добування та формування найбільш продуктивної статеві-вікової структури угруповання.

Для дикої свині бонітування проводили лісових угідь, а також інших угідь з наявністю річок, озер, смуги відкритих нелісових угідь завширшки до 500 м, що межують з лісом (табл. 4.2). Вся територія філії придатна для існування свині дикої, але бонітет угідь незначний і характеризується середніми і поганими кормовими і захисними умовами. Зараз звірі постійно мешкають на території філії та їх чисельність більша за оптимальну ємність угідь. Щорічно тут також реєструють мігрантів з інших територій, переважно з Румунії та сусідніх мисливських господарств.

Таблиця 4.2

Розподіл площі філії «Берегометське ЛМГ» за класами бонітету для козулі та свині дикої, га

Типи мисливських угідь	Види тварин											
	КОЗУЛЯ						КАБАН					
	Класи бонітетів											
	I	II	III	IV	V	разом	I	II	III	IV	V	разом
Хвойний ліс	3046,7	1339,1	3402,5	10032,8	44,7	17865,8	-	733,1	-	14123,9	3008,8	17856,8
Листяний ліс	357,5	55,0	1353,3	2686,5	-	4452,3	89,0	268,5	3399,3	695,5	-	4452,3
Змішаний ліс	2307,5	4446,9	929,3	4493,1	-	12176,8	-	6743,2	929,3	-	4504,3	12176,8
Орні землі	-	14,9	-	-	-	14,9	-	14,9	-	-	-	14,9
Луки	-	-	531,9	-	-	531,9	-	-	-	531,9	-	531,9
Болота	-	-	11,9	1,9	-	13,8	-	-	11,9	1,9	-	13,8
Разом:	5711,7	5855,9	6228,9	17214,3	44,7	35055,5	89,0	7759,7	4340,5	15353,2	7513,1	35055,5
Середній клас бонітету	3,00						3,64					

Тому при раціональному використанні, дбайливій охороні та підготовці тварин у найбільш відповідальні періоди року локальний осередок дикої свині може існувати достатньо довго та на стабільному рівні.

Враховуючи наявність достатніх за розміром лісових масивів та окремих урочищ середньої якості, які перетинаються ярами, зарослими чагарниками слід відзначити середні потенційні можливості господарства з утримання значного поголів'я козулі. Хвойні гірські ліси малоприсадибні для існування козулі і ці біотопи дуже мінливі в залежності від зимових осадків (глибини снігового покриву), які в окремі роки спричиняють масову загибель цих тварин. Загалом, угіддя філії для козулі характеризуються середніми умовами.

Для зайця сірого бонітуванню підлягали відкриті угіддя (польові), балки зарослі чагарниками, дрібноконтурні ділянки лісу, а також смуги лісу завширшки до 500 м у глиб лісу від узлісь. Більша частина угідь (98,4%) у філії «Берегометське ЛМГ» є непридатною для існування зайця сірого. У лісових гірських угіддях традиційно низькою залишається чисельність сірого зайця. В

передгір'ї умови цілком сприятливі, але відтворювальні процеси дуже повільні, незважаючи на 2-х річну заборону полювання. Рекомендованим підходом до експлуатації виду є регульоване добування за одноразовими відстрільними картками.

Таблиця 4.3

Розподіл площі філії «Берегометське ЛМГ» за класами бонітету для зайця, га

Типи мисливських угідь	Класи бонітетів					
	I	II	III	IV	V	разом
Хвойний ліс	-	-	-	-	-	-
Листяний ліс	-	-	-	-	-	-
Змішаний ліс	-	-	-	-	-	-
Орні землі	-	14,9	-	-	-	14,9
Луки	-	-	531,9	-	-	531,9
Болота	-	-	-	13,8	-	13,8
Разом:	-	14,9	531,9	13,8	-	560,6
Середній клас бонітету	3,00					

Дані оптимальної щільності основних видів мисливської фауни на 1000 га угідь I - V бонітетів, що прийняті для Чернівецької області та дані мінімальної щільності, яка дозволяє почати експлуатацію мисливських тварин, приведені в табл. 4.4.

Таблиця 4.4

Визначення оптимальної щільності основних видів мисливської фауни

Види	Площа угідь, тис. га	Середній клас бонітету (0.01)	Оптимальна щільність голів на 1000 га	Оптимальна чисельність, гол.
Зубр	28,6	4,13	0,4	11
Олень	29,1	3,37	6,6	192
Козуля	35,1	3,68	13,2	463
Свиня дика	35,1	3,93	2,2	77
Заєць сірий	0,6	3,58	36,0	20

Види	Площа угідь, тис. га	Середній клас бонітету (0.01)	Оптимальна щільність голів на 1000 га	Оптимальна чисельність, гол.
Ведмідь	28,6	2,16	1,8	5
Рись	28,6	2,89	1,1	31
Борсук	34,5	3,23	0,8	28
Глушець	28,6	3,94	0,5	14
Орябок	28,6	4,08	3,0	86

Примітка: оптимальна щільність ведмедя на 10000 га.

На основі середніх бонітетів та площі придатної для існування основних видів мисливських тварин розраховано оптимальну їх чисельність, а також видів занесених у Червону книгу України (ведмідь, рись) і тетерукових птахів (глушець, орябок). В табл. 4.5 наведено порівняння фактичної чисельності мисливських тварин з оптимальною ємністю угідь.

Таблиця 4.5

Фактична чисельність мисливської фауни в порівнянні з оптимальною ємністю угідь

Види мисливської фауни	Оптимальна ємність угідь	Фактична чисельність	В % до оптимальної ємності угідь
Зубр	11	5	45
Олень	192	223	116
Козуля	463	490	105
Свиня дика	77	103	133
Заєць сірий	20	105	525
Ведмідь	5	9	180
Рись	31	14	45
Борсук	28	24	85
Глушець	14	50	357
Орябок	86	229	266

Фактична чисельність майже по всіх видах мисливської фауни, крім зубра, рисі і борсука перевищує оптимальну ємність мисливських угідь. Це пояснюється якісною охороною мисливських угідь та проведенням біотехнічних заходів за останні роки.

4.3. Динаміка чисельності основних видів мисливських тварин, розмір вилучення (добування)

В останні роки на території філії чисельність поголів'я ратичних та зайця сірого стабільна (табл. 4.6).

Таблиця 4.6

Динаміка чисельності диких тварин в угіддях філії «Берегометське ЛМГ»

Види тварин	Оптимальна чисельність	Чисельність по роках, голів					Дані зимового обліку 2024 р.
		2019	2020	2021	2022	2023	
Зубр	14	5	5	5	5	5	5
Ведмідь	6	6	6	6	8	8	9
Олень	192	203	223	205	210	210	223
Козуля	463	465	476	476	479	479	490
Кабан	77	94	82	82	83	83	103
Заєць сірий	26	103	105	105	105	105	105
Борсук	21	21	22	22	26	26	24
Куниця	115	129	125	125	125	125	125

Упродовж 2012-2014 рр. чисельність оленя в угіддях філії зменшувалась (рис. 4.1).

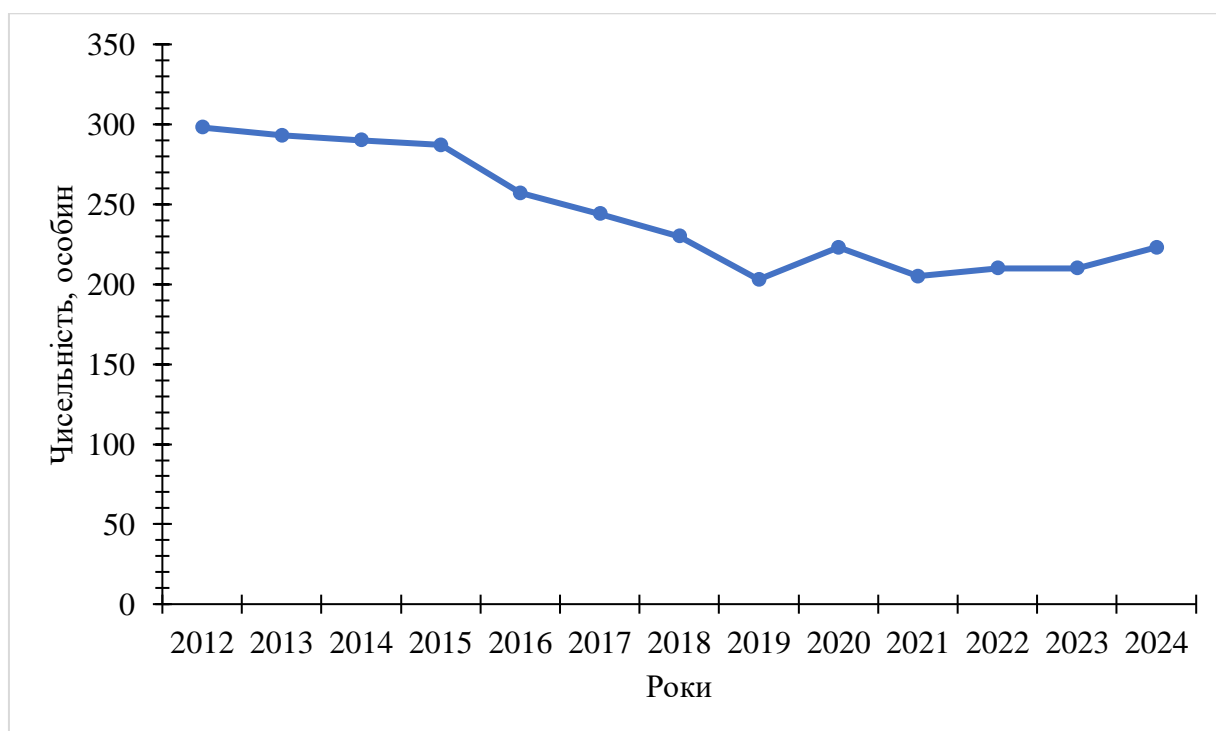

Рис. 4.1. Чисельність оленя благородного в угіддях філії «Берегометське ЛМГ»

За аналізований період чисельність зменшилась на 75 особин, що становить 23,5% від загального поголів'я.

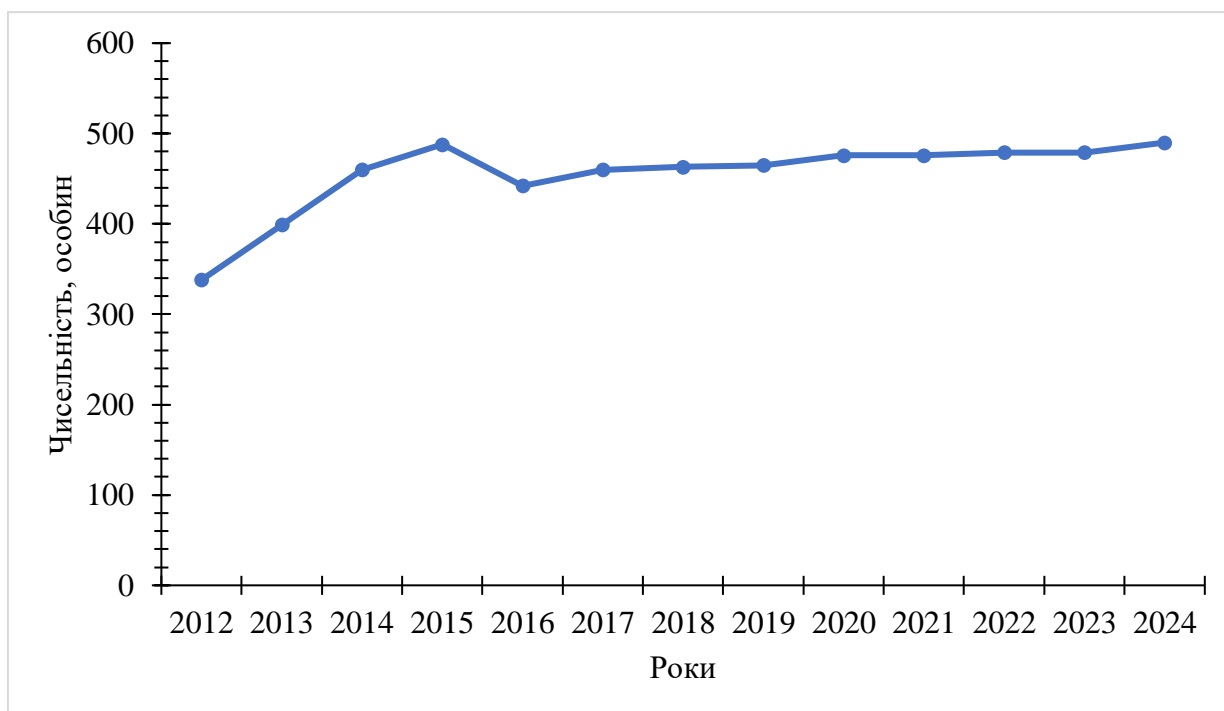

Рис. 4.2. Чисельність козулі європейської в угіддях філії «Берегометське ЛМГ»

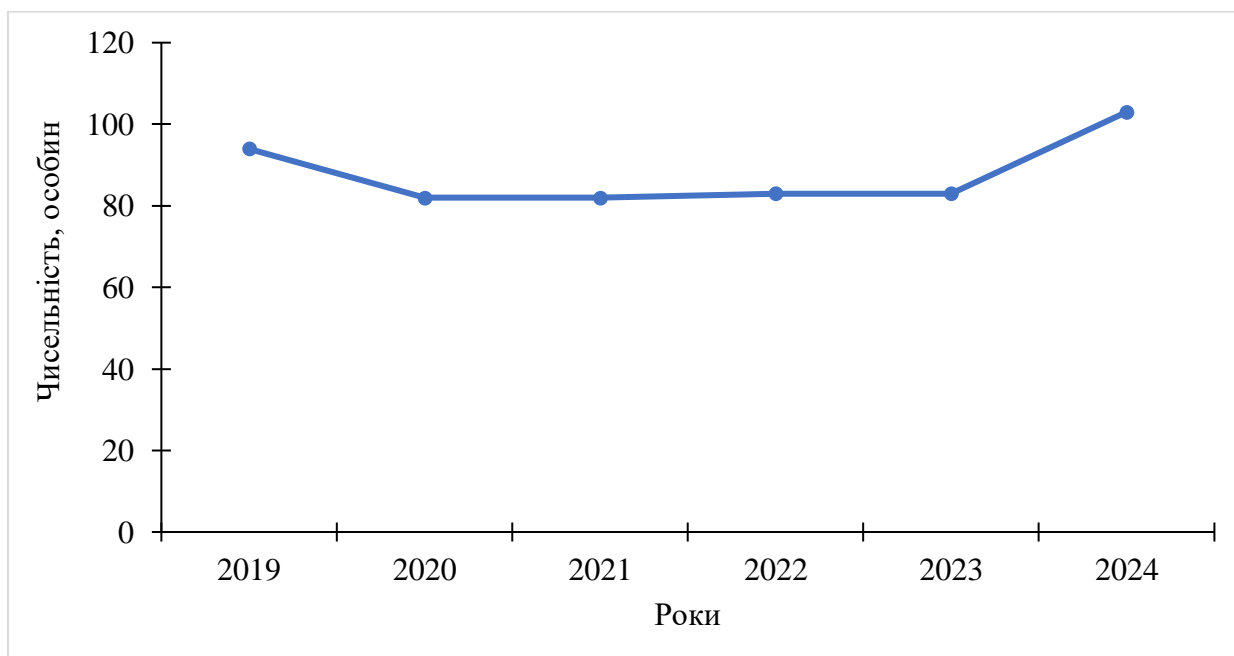

Рис. 4.3. Чисельність дикої свині в угіддях філії «Берегометське ЛМГ»

Мисливські угіддя філії «Берегометське ЛМГ» є сприятливими для мешкання борсука, що зумовлено природними умовами регіону – поєднанням

ландшафтів двох природних зон – Лісостепової та Карпатської. Наявність заліснених ярів, потоків, чагарників, садів, які безпосередньо примикають до посівів зернових культур у поєднанні із сприятливими для побудови нір ґрунтами створюють належні умови для відтворення та існування виду.

Серед негативних чинників, які впливають на чисельність борсука слід зазначити наступні:

- хвороби, що передаються лисицями через ендо- та ектопаразитів, оскільки вони є конкурентами за місцями мешкання і, мимоволі, співмешканцями у зимовий період;

- браконьєрство, як поширене серед місцевого населення явище, в осінній період;

- змінення посівів зернових сільськогосподарських культур на технічні культури;

- знищення (розкопування, заливання тощо) нор;

- рубки лісу в місцях створення колоній.

Наявність лісових масивів, які межують з великими лісовими масивами Карпат зумовлює придатність угідь для існування куниці лісової. Цей цінний хутровий звір мешкає в усіх лісових угіддях області де його стації існування перехрещується зі стаціями існування куниці кам'яної. Відомо, що обидва види зустрічаються у межах населених пунктів і лісу.

Хоча Настановою з упорядкування мисливських угідь не розроблено методики бонітування угідь для куниці лісової, але враховуючи особливості біології виду, його поширення, власний багаторічний досвід вивчення етології та добування, а також існуючої необхідності планування ліцензійного полювання автори проекту провели бонітування всіх типів лісових угідь.

Серед негативних чинників, які впливають на чисельність куниці лісової слід зазначити такі:

- хвороби (частіше всього сказ), що передаються через ендо- та ектопаразитів та безпосередній контакт з хворими тваринами, отруєння через вживання у корм отруєних гризунів;

- хижі звірі та птахи;
- незаконне добування під час проведення полювання на інші види мисливських тварин.

Якщо оптимальна щільність мисливської фауни нижче мінімальної, пропонується проводити тільки селекційний відстріл: вибракування хворих, старих, виснажених, поранених, з вадами розвитку, мисливських тварин для поліпшення стану популяції.

Таблиця 4.7

Добування мисливських звірів в угіддях філії «Берегометське ЛМГ»

Роки	Олень	Козуля	Кабан
2019	1	15	9
2020	5	8	15
2021	2	8	7
2022	–	–	–
2023	–	–	–

За період з 2019-2021 рр. в угіддях філії добуто вісім оленів, 31 козулю і 31 дику свиню. Звертає увагу дуже малий відсоток вилучення при наявній високій чисельності ратичних. Однією з причин такого явища є значний відсоток (56,4%) території філії під об'єктами природно-заповідного фонду, що створює труднощі при організації полювання. Філії слід приділити увагу проведенню індивідуального полювання, для цього необхідно збільшити кількість біотехнічних веж.

РОЗДІЛ 5. ЗАХОДИ З ПОКРАЩЕННЯ УМОВ ІСНУВАННЯ МИСЛИВСЬКИХ ТВАРИН

5.1. Підгодівля оленя та козулі

Досвід показує, що олені і козулі взимку із задоволенням поїдають викладену підгодівлю з підсоленого сіна. Вони надають перевагу луговому і лісовому сіну з великою кількістю широколистяних трав (так званий «листовик»), сіно із злаків поїдають неохоче, ще менш охоче поїдають вони болотяне і осокове сіно. Добре поїдають олені й козулі люцернове та конюшинне сіно. Навіть дуже голодні, вони з великим небажанням їдять сіно лежале – торішне, скошене в дуже пізні строки, перестигле на корені, а також осокове. Заготовляти сіно необхідно не пізніше середини липня. Якщо його збирають далеко від місця підгодівлі, або перевозять і складають в копни, пересипаючи кухонною сіллю (з розрахунку 3-5 кг солі на 1 копицю сіна) або збризкують соляним розчином. Найбільш доцільно підгодовувати оленів и козуль сіном, закладеним в годівниці. Сіно закладають в призматичні ясла. До стійла ясел бажано прилаштувати з двох засік лотки, в які кладуть коренеплоди, зерновідходи і сіль (рис. 5.1).

Рис. 5.1. Солонець-пеньок

Для підгодівлі оленів і козуль широко використовуються деревні віники з листям літньої заготівлі. Деревні віники заготовляються з кінця травня і протягом червня. Зрізані в цей час гілки мають найбільше поживних речовин і добре утримують листя. Із досвіду мисливських господарств встановлено, що дуже добре поїдаються оленями і козулями віники із кропиви. Викладка заготовлених віників для підгодівлі тварин починається з настанням зими і встановлення снігового покриву. Можна підвішувати віники на деревах і кушах.

В місцях, куди транспортування кормів в зимовий час ускладнюється, доцільно влаштовувати під накриттям, так звані, «курені-годівниці» з таким розрахунком, щоб був доступ до кормів, закладених з осені, і було укриття від холодних вітрів та завірюх. Таке влаштування виключає необхідність підвезення корму в період снігових заметілей, коли переміщення транспорту ускладнений.

Поблизу годівниць необхідно встановити солонці типу „стовпчик”, або викладати сіль на пеньках (рис. 5.2).

Рис. 5.2. Солонці: пеньок і жолоб

„Стовпчик” може поповнюватись не тільки сіллю „лизунець”, але і кухонною сіллю, яка під дією вологи розчиняється, і солоня рідина витікає через спеціальні отвори зовні. Цю рідину охоче злизують дикі тварини. Деревина для

виготовлення таких солонців повинна вибиратись із м'яких порід – осики, верби, липи. Викладати корми безпосередньо на землю не варто, бо це суперечить санітарно-ветеринарним вимогам.

5.2. Підгодівля дикої свині

Не дивлячись на те, що кабан є одним з найсильніших і найвитриваліших тварин в господарстві в зимовий час, він потребує підгодівлі більше, ніж інші тварини. Для нього настають важкі безкормні умови не тільки від значного снігового покриву, але, в першу чергу, від промерзлого ґрунту, що не дозволяє добувати корм, який знаходиться під поверхневим шаром ґрунту, в якому риються кабани, добуваючи різну поживу. Особливо важлива підгодівля для молодняка.

Диких свиней слід підгодовувати коренеплодами (малоцінні сорти картоплі, буряк, топінамбур), кукурудзою, жолудями, зерновідходами і іншими кормами, викладаючи їх на задалегідь підготовлених підгодівельних майданчиках, які влаштовуються в місцях постійного мешкання тварин, на лісових галявинах з наявністю солонців (табл. 5.1).

Таблиця 5.1

Обсяги заготівлі кормів у філії «Берегометське ЛМГ» ДП «Ліси України»

Вид	Назва кормів	Одиниця виміру	Норма заготівлі на 1 голову	Р о к и					
				2024		2025		2026	
				кількість тварин	обсяги заготівлі кормів	кількість тварин	обсяги заготівлі кормів	кількість тварин	обсяги заготівлі кормів
Зубр	Сіно	тонн	0,12	5	0,6	5	0,6	6	0,7
	Віники кормові	тис.шт	0,15		0,8		0,8		0,9
	Зерновідходи	тонн	0,24		1,2		1,2		1,4
	Кукурудза в качанах	тонн	0,12		0,6		0,6		0,7
	Сіль	тонн	0,009		0,05		0,05		0,05
Олень	Сіно	тонн	0,04	223	8,9	245	9,8	280	11,2
	Віники кормові	тис.шт.	0,05		11,1		12,2		14,0
	Зерновідходи	тонн	0,08		17,8		19,6		22,4
	Кукурудза в качанах	тонн	0,04		8,9		9,8		11,2
	Сіль	тонн	0,003		0,7		0,7		0,8

Вид	Назва кормів	Одиниця виміру	Норма заготівлі на 1 голову	Р о к и					
				2024		2025		2026	
				кількість тварин	обсяги заготівлі кормів	кількість тварин	обсяги заготівлі кормів	кількість тварин	обсяги заготівлі кормів
Козуля	Сіно	тонн	0,01	490	4,9	539	5,4	593	5,9
	Віники кормові	тис.шт	0,02		9,8		10,8		11,9
	Зерновідходи	тонн	0,04		19,6		21,6		23,7
	Кукурудза в качанах	тонн	0,02		9,8		10,8		11,9
	Сіль	тонн	0,001		0,5		0,5		0,6
Кабан	Зерновідходи	тонн	0,03	103	3,1	134	4,0	174	5,2
	Кукурудза в качанах	тонн	0,18		18,5		24,1		31,3
	Сіль	тонн	0,002		0,2		0,3		0,3
Заєць сірий	Сіно	тонн	0,006	105	0,6	131	0,8	164	1,0
	Кукурудза в качанах	тонн	0,004		0,4		0,5		0,7
	Сіль	тонн	0,001		0,1		0,1		0,2
Разом по лісомисливському господарству:									
	Сіно	тонн		926	15,0	1054	16,6	1217	18,8
	Віники кормові	тис.шт			21,7		23,8		26,8
	Зерновідходи	тонн			41,7		46,4		52,7
	Кукурудза в качанах	тонн			38,2		45,8		55,8
	Сіль	тонн			2,0		1,65		1,95

Враховуючи всеїдність диких свиней, корми корисно урізноманітнювати і окрім перерахованих видів, їх можна підгодовувати усіма овочевими і фруктовими відходами, комбікормом, висівками, макухою, жомом, м'ясними і рибними відходами, викладаючи їх по мірі поїдання.

Корми бажано викладати на підгодівельних майданчиках в декількох місцях, інакше більш сильні тварини не підпускають до кормів слабших, особливо молодняк.

При настанні морозної погоди коренеплоди бажано покривати сіном, соломою чи сухим листям, щоб вони не промерзли, або ж влаштовувати для них невеличкі бурти. Для концентрованих кормів необхідно встановити корито. В місцях підгодівлі викладається також сіль „лизунець”, або брикетована сіль.

Кабанів бажано підгодовувати впродовж усього зимового періоду, тоді вони будуть триматися місць підгодівлі.

5.3. Підгодівля зайця

В зимовий період зайці часто попадають в скрутні умови, коли озимі посіви, трави, низькорослі чагарники та інші корми вкриті товстим шаром снігу, який до того ж часто покривається льодовою кіркою, внаслідок чого дістатися зайцям до корму важко, чи зовсім неможливо.

В пошуках корму зайці наближаються до скірт соломи та сіна, городів і населених пунктів, де пошкоджують молоді фруктові дерева та часто гинуть від лисиць та бродячих собак.

Зайців сірих потрібно підгодовувати деревними та кропивними віниками з листям, сіном, невимолоченим вівсом, горохом, конюшиною, люцерною, соломою, відходами капусти та інших овочевих культур. Вони охоче поїдають кору підрубаних молодих дерев осики, тополі, інших м'яких деревних порід.

В багатосніжний період сіно, снопики зернових та пучки з листяних порід і кропиви можна прикріпляти для зайців на деревах на висоті 30-40 см від землі, на кущах, виставляти на палицях, розсипати поблизу доріг, або влаштовувати з кормів невеличкі стіжки, які звірки охоче відвідують взимку (рис. 5.3).

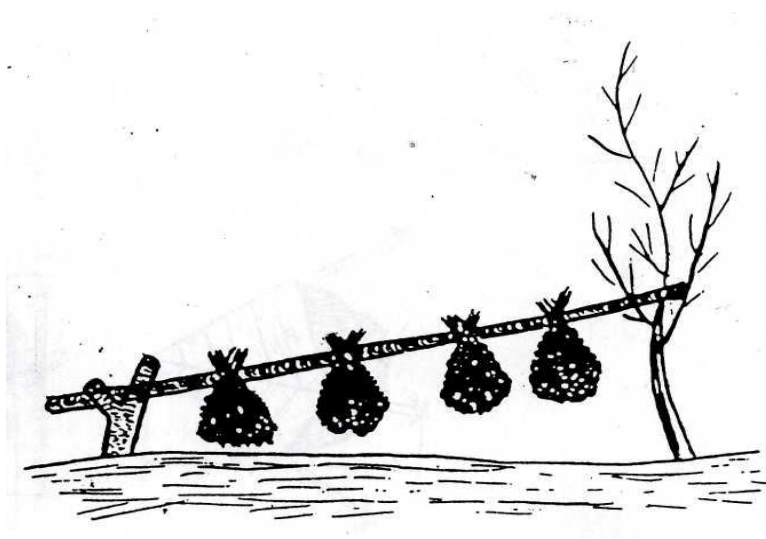

Рис. 5.3. Деревно-чагарникові віники для підгодівлі зайця сірого

Підгодівля не лише рятує зайців від голоду, а й відволікає їх від пошкодження фруктових дерев в садах. Виставлені у великій кількості в перелісках солонці відволікають зайців від злизування міндобрив на полях і дорогах, рятують їх від загибелі.

Таблиця 5.2.

Існуючі та заплановані обсяги будівельних робіт у мисливських угіддях філії «Берегометське лісомисливське господарство» ДП «Ліси України»

№ з/п	Назва споруд	Одиниця виміру	Існує	Підлягає ремонту*	Проектується	Разом
1.	Мисливські бази	шт.	2			2
2.	Мисливські будинки	шт.	9			9
3.	Біотехнічні вежі	шт.	11		9	20
4.	Навіси-кормосховища	шт.	15			15
5.	Кормосховища	шт.	3			3
6.	Годівниці	шт.	59		6	65
7.	Солонці	шт.	168			168
8.	Аншлаги	шт.	74	14		74
9.	Підгодівельні майданчики для кабана	шт.	59			59
10.	Вольєр для кабана	шт/га	1	1		1/6,6
11.	Вольєр для оленя	шт/га	1/34,4	-	-/30,0	1/60,4

Чисельність ратичних на території мисливського господарства є достатньою і в останні роки зареєстрована тенденція збільшення поголів'я, що дозволяє раціонально використовувати їх ресурси. З другого боку, враховуючи 2-х річну заборону полювання, збільшення в останні роки чисельності вовків, лисиці, бродячих собак та інших хижаків, серед яких ведмідь, рись та лісовий кіт віднесені до Червоної книги України, у мисливських угіддях значно ускладнює процес відновлення поголів'я оленя, козулі, зайця та дикої свині. В значній мірі на відтворення та збереження мисливської фауни впливає інтенсивна лісгосподарська діяльність.

Основними причинами незначного відтворення ратичних є хижацтво та

браконьєрство. Працівники мисливського господарства протягом року проводять заходи по знищенню хижаків, але регуляцію чисельності хижаків ускладнює наявність значних за площею територій ПЗФ у межах мисливських угідь філії, де будь яке полювання (у тому числі відстріл хижаків) заборонено Законом. Також суттєво вплинула на ріст чисельності хижаків заборона полювання в Україні внаслідок введення воєнного стану.

Браконьєрство стало наслідком тривалої негативної тенденції в економіці, що призвело до зубожіння сільського і міського населення, а також через втрату багатьма людьми достойної роботи. Суттєво збільшити ресурси ратичних можливо внаслідок покращення охорони угідь, регулювання чисельності шкідливих для мисливського господарства тварин, створення сприятливих умов для мисливських тварин у несприятливі періоди їх існування та запровадження комплексу біотехнічних заходів.

5.4. Регулювання чисельності хижих тварин

Упродовж 2014-2023 рр. в угіддях філії проводили заходи з регулювання чисельності хижаків. За аналізований період добуто шість вовків, 110 лисиць, понад 100 здичавілих собак (табл. 5.3).

Таблиця 5.3

Розмір вилучення тварин, що негативно впливають на ведення господарства в угіддях філії «Берегометське ЛМГ» ДП «Ліси України»

Роки	Вовк	Лисиця	Здичавілі собаки
2014	1	20	7
2015	1	14	9
2016	–	16	6
2017	1	8	10
2018	1	19	17
2019	1	10	12
2020	1	8	19
2021	–	11	17
2022	–	–	–
2023	–	4	19
Разом	6	110	116

Крім того, в останні десятиліття на територію України проникли шакали, їх чисельність збільшується (Роженко, Волох, 2000). За аналізований період добуто 6 вовків, 110 лисиць і 116 здичавілих собак, а також 13 котів. Щорічно в угіддях у середньому добували 12 лисиць та 13 здичавілих собак.

5.5. Охорона мисливських угідь

Браконьєрство залишається досить поширеним у гірських умовах. У минулому зазначалося, що у населення зберігається багато незареєстрованої зброї (Цяпка, Гришин-Грищук, 1963). Було поширене добування оленів, козуль за допомогою петель. Лісова охорона часто виявляла випадки браконьєрства. Однак, покарання було незначним. Зокрема, двох рбїтників за відстріл дикої свині у заборонений період і поранення людини отримали незначні штрафи, іншими двом за добування козулі – одного звільнили з роботи, іншому винесли сувору догану.

В угіддях філії з 2014 до 2023 рр. проведено 659 рейдів, у середньому щорічно 73 (табл. 5.4).

Таблиця 5.4.

Заходи з охорони мисливської фауни в угіддях філії «Берегометське ЛМГ» ДП «Ліси України»

Перелік заходів	Роки									
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Проведено рейдів	18	15	10	9	12	105	125	102	141	122
Виявлено випадків браконьєрства	16	9	1	3	2	6	6	9	4	2
Складено протоколів	16	9	1	3	2	6	6	9	4	2
Вилучено зброї	8	–	1	–	2	2	–	–	–	–
Передано матеріалів до право- та природоохоронних органів	–	–	1	–	2	–	–	–	–	–

За аналізований період виявлено 58 випадків браконьєрства, щорічно реєстрували у середньому 6 випадків. Упродовж дев'ятирічного періоду у порушників правил полювання вилучено 13 одиниць зброї. До правоохоронних та природоохоронних органів передано матеріали на трьох правопорушників.

Різниця у кількості дичини в угіддях у європейських країн і в Україні пояснюється зовсім не в різниці використання біотехнії. Збільшення об'ємів біотехнічних заходів, скільки б не затратували на це засобів і зусиль, становище не покращиться до тих пір, поки не добитися дотримання всіма мисливцями встановлених правил і термінів полювання, поки трапляється браконьєрство у всіх його видах. Першочерговою проблемою є підвищення загального рівня мисливської культури, без цього жодні біотехнічні заходи не призведуть до позитивного результату.

5.6. Ветеринарно-санітарна оцінка угідь господарства

Південно-західні райони України завжди були джерелом рабічної інфекції, яку ще у народі називають сказом. Незважаючи на оптимістичні ветеринарні довідки про відсутність реєстрації цієї хвороби на протязі 2018-2023 рр. на території мисливського господарства, слід визнати що у сусідніх мисливських господарствах реєструвались поодинокі випадки цього захворювання у диких та свійських тварин. Сказ – контактна інфекційна хвороба. Її викликає нейротропний вірус сказу, який пошкоджує центральну нервову систему.

Дуже рідко тут трапляється лептоспіроз, який передається через гризунів та воду. Окрім мисливських та свійських тварин, на нього можуть також хворіти люди, що спричиняє дуже тяжкі наслідки для їх здоров'я. Лептоспіроз частіше проявляється влітку та восени, сказ – восени та взимку.

Весною 2010 р. у Кельменецькому районі зареєстровано два випадки захворювання кабана на трихінельоз та зараження двох людей цією дуже небезпечною хворобою внаслідок вживання в їжу необробленого зараженого м'яса хворої тварини. Під час ліцензійного полювання 27.10.2012 р. у Глибоцькому районі (Воля – Кузьминське лісництво, квартал 37) було добуто

дикого кабана у якого при проведенні ветеринарно – санітарної експертизи виявлено захворювання на трихінельоз. Трихінельоз (*Trichinellosis*) – хвороба, яку спричиняють гельмінти роду *Trichinella* і супроводжується гарячкою, набряками, алергічними проявами та ін.

Було встановлено, що частина м'яса зараженої тварини вживалась у їжу людьми та собаками до ветеринарно-санітарного обстеження патматеріалу, після чого відповідні служби провели ряд профілактичних заходів по недопущенню поширення інвазії та вживання у їжу м'яса диких тварин без попередньої ветеринарно-санітарної експертизи. Хоча у Сторожинецькому районі цієї хвороби ніколи не виявляли, але небезпека її поширення залишається.

З 1919 р. в Україні широкого розповсюдження набула короста (саркоптоз, демодекоз), яка була завезена з Європи. На території району на неї хворіють зазвичай лисиці та собаки.

Окрім цього, у деяких господарствах та садибах відомі випадки захворювання свійських тварин на бруцельоз та туберкульоз. Вони можуть бути причиною загибелі і мисливських тварин. Ніколи не реєструвалася тут туляремія та африканська чума свиней, але, зважаючи на існування осередків цих небезпечних хвороб у сусідніх районах, повністю не можна виключити небезпеку їх появи в угіддях філії «Берегометське лісомисливське господарство».

Для збереження задовільного стану санітарно-епідеміологічної ситуації території перед початком полювань, згідно приписів головного ветеринарного інспектора ветеринарної медицини, єгерською службою господарства проводиться відстріл хижих ссавців і бродячих тварин та їх експертиза.

Для покращання санітарно-епідеміологічної ситуації, окрім знищення хижих ссавців, на території товариства слід проводити санацію лисячих нір.

Для пероральної імунізації диких тварин (профілактики тваринного сказу лисиць) необхідно проводити викладку приманок, оброблених антирабічною вакциною „Броварабіс VRI”.

Також необхідно два рази на рік проводити дегельмінтизацію місць підгодівлі мисливських тварин за 1-2 тижні до початку зимової підгодівлі: через

1-2 тижні після її закінчення. При цьому оброблення годівниць і солонців проводиться шляхом вапнування, а залишки кормів і послід спалюють. Територію біля солонців і годівниць дезинфікують 3% розчином хлорного вапна, окремі ділянки посипають суперфосфатом і перекопують.

Для дегельмінтизації мисливських тварин в годівниці викладають пересипане зерно і ветпрепарати ряду альбиндазолу за нормою та сіно з домішкою полину.

ВИСНОВКИ

1. Мисливські угіддя філії загальною площею 35714 га поділені на 9 егерських обходів. Штат егерської охорони оптимізований і становить 10 працівників.

2. До складу відтворювальних мисливських угідь входять 7 ділянок загальною площею 7235,4 га, що становить 20,2 % від площі усіх угідь.

3. Заготівля та викладення кормів на протязі ревізійного періоду проводилась у достатній кількості. Однак, слід збільшити заготівлю кукурудзи з метою підгодівлі мисливських тварин до розрахункової норми. Угіддя філії у достатній кількості забезпечені біотехнічними спорудами.

4. В останні роки господарству вдалося зменшити чисельність вовка та лисиці, яка є небезпечним джерелом сказу, а також суттєвим регулятором чисельності різних видів дичини.

5. Необхідно добування оленя благородного, свині дикої та козулі довести до максимальних показників, відповідно до до запроєктованих лімітів згідно із інструктивно-методичними вказівками із ведення мисливського господарства. Оптимізація обсягів вилучення диких тварин дозволить збільшити фінансові надходження, задовольнити попит мисливців на проведення полювання і надасть можливість утримувати чисельність мисливських звірів та птахів у межах ємності угідь.

6. Упродовж 2019-2024 рр. збільшились фінансові витрати на ведення господарства, зокрема витрати на біотехнічні заходи і охорону угідь. Зменшилось надходження від ведення мисливського господарства. З 2022 р. полювання в угіддях філії не проводиться.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУР

1. Бондаренко В.Д. Біотехнія: Навч. посібник. – Ч. 1 – Львів: ІЗМН, 1998. – 260 с.
2. Бондаренко В.Д. Біотехнія: Навч. посібник. – Ч. 2. – Львів, 2002. – 352 с.
3. Бондаренко В.Д., Делеган І.В. Зубри в Європі та Україні // Лісове господарство, лісова, паперова і деревообробна промисловість. Вип. 24. - Львів: Вид.-во “Світ”, 1995. - С. 7-9.
4. Бондаренко В.Д., Делеган І.В., Соловій І.П. та ін . Мисливствознавство: навчальний посібник. – К.: НМК ВО. – 1993. – 200 с.
5. Бондаренко В. Д., Делеган І.В., Татаринів К.А. та ін. Облік диких тварин. – Львів, 1989. – 66 с.
6. Бондаренко В.Д. Мисливці і дичина - кого більше? // Лісовий і мисливський журнал. № 3. - 1996. - С. 8-9.
7. Бондаренко В.Д. Реакліматизация зубра на Украине // Тезисы докладов. Республикан. научно-техн. конф. “Охрана лесных экосистем”. - Львов, 1986. - С. 169-170.
8. Галака Б.О. Про сучасне поширення зубра (*Bison bonasus* L.) на Україні // Збірник праць Зоологічного музею. - № 35. - 1973. - С. 85-87.
9. Герус К., Крижанівський В. Сучасний стан популяції зубра в Україні // Вісник Львівського університету. – Серія біологічна. – 2005. – Вип. 39. – С. 110-113.
10. Гунчак М.С. Стан популяції диких копитних у Карпатах // Великі ссавці Карпат. Матеріали міжнарод. екологічної конф. – Івано-Франківськ, 2000. – С. 7-11.
11. Делеган Іван.В., Делеган Ірина І., Делеган Іван І. Біологія лісових птахів і звірів. – Львів: Поллі, 2005. – 599 с.
12. Делеган І.В., Чернявський М.В., Фенич В.С. Перспективи розвитку мисливського господарства в Закарпатті. – Івано-Франківськ 2007. – 159 с.
13. Загороднюк І., Слісаренко В. Загальна характеристика ряду хижих // Ссавці України під охороною Бернської конвенції. – Київ, 1999. – С. 110-114.

14. Коханець М. І., Бандерич В.Я., Хоєцький П.Б. Гори і зубри // Матеріали міжнар. конфер. «Гори і зубри (в контексті сталого розвитку)». – Т. II. – Рахів, 2002. – С. 347-349.
15. Крайнев Е. В заказниках Украины // Охота и охотничье хозяйство. - № 6. – 1956. – С. 63.
16. Крайнев Е. Новые заказники на Украине // Охота и охотничье хозяйство. - № 7. – 1957. – С. 63.
17. Нахлик Андраш. Про Трансільванського зубра / Лісове господарство, лісова, паперова і деревообробна промисловість. Вип. 23. - Львів: Вид.-во “Світ”, 1992. - С. 22-27.
18. Перерва В.И., Литус И.Е., Крыжановский В.И. Состояние поголовья зубров на Украине и перспективы его рационального использования // Вестник зоологии. - № 5. – 1991. – С. 11-15.
19. Роженко М.В., Волох А.М. Поява шакала звичайного (*Canis aureus*) на півдні України // Вестник зоологии. – 2000. – Т. 34. - № 1-2. – С. 125-129.
20. Сокур І.Т. Ссавці фауни України та їх господарське значення. – К.: Рад. школа, 1960. – 211 с.
21. Солодкий В.Д. Перспективи розширення заказника «Зубровиця» в аспекті дослідження особливостей реакліматизації зубра на Буковині // Заповідна справа в Україні. – Том 14. – Вип. 2. – 2008. – С. 103-106.
22. Татаринов К.А., Владышевский Д.В., Марисова Н.В. Лесные птицы, звери и охотоведение. – Львов: Вища школа, 1975. – 232 с.
23. Татаринов К.А. Звірі західних областей України (Матеріали до вивчення фауни Української РСР). – К.: АН УРСР, 1956. – 186 с.
24. Татаринов К.А. Фауна хребетних Заходу України. - Львів: Вид-во Львівського ун-ту, 1973. - 257 с.
25. Ткачук Ю.Б. Деякі матеріали до екології ведмедя на Буковині // Вісник зоології. – 2000.
26. Турянин И. И. Звери советских Карпат, их хозяйственное и зоопаразитологическое значение: Автореф. дисс. ... д-ра биол. наук: 03.097 / Институт

зоології. - Київ, 1972. - 39 с.

27. Турянин І.І. Промислові звірі Радянських Карпат. – Ужгород, 1974. – 90 с.

28. Українська енциклопедія лісівництва. Том 1. Львів. Національна академія наук України. Наукове товариство ім. Шевченка. 1991. – 312 с.

29. Хоєцький П. Б. Борсук в умовах півдня Закарпаття // Вісник Львів. ун-ту. – Серія біологічна. – 2006. – Вип. 41. – С. 77

30. Хоєцький П.Б. Вплив чинників середовища на щільність мисливських звірів // Науковий вісник. Зб. науково-техн. праць. – Вип. 9.12. – Львів:УкрДЛТУ, 1999. – С. 87-93.

31. Хоєцький П. Б. Інтродукція і реакліматизація мисливських звірів у Західному регіоні України // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20. – С. 264-273.

32. Хоєцький П. Б. Концепція розвитку мисливського господарства Західного регіону України. – Львів, НЛТУ України, 2011. – .

33. Хоєцький П. Б. Про міграції зубра на Росохацьких Полонинах // Науковий вісник. Зб. наук.-техн. пр. - Львів: УкрДЛТУ, 2002. - Вип. 12.3. – С. 83-86.

34. Цяпа И., Гришин-Грищук И. На Карпатах // Охота и охотничье хозяйство. – 1963. - № 8. – С. 14.

35. Шадура М. В., Шейгас І. М., Гунчак С. М. та ін. Книга мисливця. – Львів: Державний комітет лісового господарства України, 1998. – 180 с. Шейгас І. М. Регіональні особливості обліків чисельності основних видів мисливських тварин у загальній системі інвентаризації теріофауни // Лісівництво і агролісомеліорація. – Вип. 102. – 2002. – С. 106-112.

36. Шейгас І.М., Вовк Т.П., Є.Г. Роман. Біотехнічні методи збереження земель держлісфонду, що виходять з-під суцільних санітарних рубок // Праці міждержавної наук. конф. (10-12 вересня 1997р., Київ). – К. – 1997. – Ч.2. – С. 122-123.

37. Шейгас І.М., Вовк Т.П., Савченко В.А. Деякі методичні особливості визначення ефективності мисливського господарства // Таврійський науковий вісник. – Херсон. – 1996. – вип.1, Ч.3. – С. 529-530.

38. Шпарик Ю. С., Коляджин І. Ф. Лісомисливське господарство України (підручник). – Івано-Франківськ: НАІР, 2020. – 310 с.

ДОДАТКИ

ЗАГАЛЬНІ ДАНІ

з матеріалів зимового обліку диких парнокопитних, хижих та хутрових звірів та мисливських птахів по ознакам статеві-вікового стану мисливських угіддя філії «Берегометське ЛМГ» ДП «Ліси України» станом на « » лютого 20 року

№ п/п	Вид тварин	Площа стації перебування, га	Обліковано, голів	Щільність, голів/тис.га	У т.ч.		Із дорослих		Співвідношення самців до самок
					молодняка	дорослих	самців	самок	
1	<i>Зубр</i>								
2	<i>Олень благородний</i>								
3	<i>Кабан</i>								
4	<i>Козуля європейська</i>								
5	<i>Засць-русак</i>								
6	<i>Вовк</i>								
7	<i>Ведмідь</i>								
8	<i>Лисиця</i>								
9	<i>Борсук</i>								
10	<i>рись</i>								
11	<i>Куниця лісова</i>								
12	<i>Кіт лісовий</i>								
13	<i>Глухар</i>								
14	<i>Рябчик</i>								

Розподіл угідь для *олень* за бонітетами

Клас бонітету	Хвойні ліси високогірного лісового району (вище 1000 м над рівнем моря)	Хвойні ліси гірського лісового району на території букового лісу	Хвойні ліси передгір'я	Букові ліси на території букового гірського лісового району	Букові ліси в передгір'ї	Дубові ліси	Буково-ялицеві, ялиново-буково-ялицеві, ялиново-ялицеві і ялицеві ліси гірського лісового району	Інші лісяні та змішані ліси	Орні землі	Луки (сіножаті, пасовища)	Болота зарослі чагарником	Всього	
												га	%
I	-	3046,7	640,1	29,6	19,3	107	1814,6	119,5	-	-	-	5776,8	16,5
II	606	-	-	-	-	37,5	4100,2	-	-	-	-	4743,7	13,5
III	904,7	3401,2	-	-	336,2	-	694	260	10,0	-	8,8	5614,9	16,0
IV	408,2	985,2	184,9	1050,5	260,7	217,9	4100,5	-	-	459,2	-	7667,1	21,9
V*	1780,4	5298,4	402,7	144,3	61,3	-	-	-	-	-	-	7687,1	22,0
Разом:												35020	100

V*- мисливські угіддя цілком непридатні для мешкання

Розподіл угідь для кабана за бонітетами

Клас бонітету	Хвойні ліси високогірного лісового району (вище 1000 м над рівнем моря)	Хвойні ліси гірського лісового району на території букового лісу	Хвойні ліси передгір'я	Букові ліси на території букового гірського лісового району	Букові ліси в передгір'ї	Дубові ліси	Буково-ялицеві, ялиново-буково-ялицеві, ялиново- ялицеві і ялицеві ліси гірського лісового району на	Інші лісяні та змішані ліси	Орні землі	Луки (сіножаті, пасовища)	Болога зарослі чагарником	Всього	
												га	%
I	-	-	-	-	154,1	89	2176, 4	-	-	-	-	2419,5	6,9
II	-	-	728,9	29,6	1049, 5	88,6	4435, 2	159,5	14,9	-	-	6506,2	18,6
III	-	-	-	1050, 5	894,4	55	720,3	-	-	-	13, 8	2734	7,8
IV	-	6447, 9	206,9	-	303,2	584,1	-	-	-	531,9	-	8074	23,1
V*	3699,3	6283, 6	442,8	144,3	-	-	4386, 8	329	-	-	-	15285,8	37,0
Разом:												35020	100

V*- мисливські угіддя цілком непридатні для мешкання

Розподіл угідь для козулі

Клас бонітету	Хвойні ліси високогірного лісового району (вище 1000 м над рівнем моря)	Хвойні ліси гірського лісового району на території букового лісу	Хвойні ліси передгір'я	Букові ліси на території букового гірського лісового району	Букові ліси в передгір'ї	Дубові ліси	Буково-ялицеві, ялиново-буково-ялицеві, ялиново- ялицеві і ялицеві ліси гірського лісового району на	Інші лісяні та змішані ліси	Орні землі	Луки (сіножаті, пасовища)	Болога зарослі чагарником	Всього	
												га	%
I	-	3046, 7	-	29,6	154,1	177,6	2176, 4	159,5	-	-	-	5743,9	16,4
II	606	-	728,9	-	-	55	4435, 2	14	14,9	-	-	5854	16,7
III	-	3401, 2	-	-	1049, 5	-	720,3	-	-	531,9	13, 8	5716,7	16,3
IV	1312,9	985,2	206,9	1050, 5	894,4	584,1	4386, 8	315	-	-	-	9735,8	27,8
V*	1780,4	5298, 4	442,8	144,3	303,2	-	-	-	-	-	-	7969,1	22,8
Разом:												35020	100

V*- мисливські угіддя цілком непридатні для мешкання

Розподіл угідь зайця сірого за бонітетами

Клас бонітету	Хвойні ліси високогірного лісового району (вище 1000 м над рівнем моря)	Хвойні ліси гірського лісового району на території букового лісу	Хвойні ліси передгір'я	Букові ліси на території букового гірського лісового району	Букові ліси в передгір'ї	Дубові ліси	Буково-ялицеві, ялиново-буково-ялицеві, ялиново- ялицеві і ялицеві ліси гірського лісового району на ...	Інші лісяні та змішані ліси	Орні землі	Луки (сіножаті, пасовища)	Болота зарослі чагарником	Всього	
												га	%
I	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
II	-	-	-	-	-	-	-	-	14,9	-	-	14,9	0,05
III	-	-	-	-	-	-	-	-	-	531, 9	-	531,9	1,5
IV	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13, 8	13,8	0,05
V*	3699,3	12731, 5	442, 8	1224, 4	2401, 2	816, 7	11718, 7	488, 5	-	-	-	34458,8	98,4
Разом:												35020	100

Розподіл угідь для борсука за класами бонітету

Клас бонітету	Хвойні ліси високогірного лісового району (вище 1000 м над рівнем моря)	Хвойні ліси гірського лісового району на території букового лісу	Хвойні ліси передгір'я	Букові ліси на території букового гірського лісового району	Букові ліси в передгір'ї	Дубові ліси	Буково-ялицеві, ялиново-буково-ялицеві, ялиново- ялицеві і ялицеві ліси гірського лісового району на	Інші лісяні та змішані ліси	Орні землі	Луки (сіножаті, пасовища)	Болога зарослі чагарником	Всього	
												га	%
I	-	-	-	-	1049, 5	-	-	117,4	-	-	-	1166,9	3,3
II	-	-	-	988,5	-	88,6	4435, 2	-	-	-	-	5512,3	15,7
III	-	-	-	29,6	154,1	89	2176, 4	-	14,9			2464	7,0
IV	-	-	206,9	57,8	894,4	55	720,3	14	-	531,9	13, 8	2494,1	7,1
V*	3699,3	12731, 5	3492, 4	144,3	303,2	584,1	4386, 8	315	-	-	-	25656,6	73,3
Разом:												35020	100

*Угіддя цілком непридатні для мешкання борсука

Розподіл угідь для *кунці лісової* за класами бонітету

Клас бонітету	Хвойні ліси високогірного лісового району (вище 1000 м над рівнем моря)	Хвойні ліси гірського лісового району на території букового лісу	Хвойні ліси передгір'я	Букові ліси на території букового гірського лісового району	Букові ліси в передгір'ї	Дубові ліси	Буково-ялицеві, ялиново-буково-ялицеві, ялиново- ялицеві і ялицеві ліси гірського лісового району на	Інші лісяні та змішані ліси	Орні землі	Луки (сіножаті, пасовища)	Болога зарослі чагарником	Всього	
												га	%
I	904,7	3046, 7	206,9	29,6	1049, 5	-	-	-	-	-	-	5237,4	15,0
II	606	-	728,9	-	894,4	-	4435, 2	117,4	-	-	-	6781,9	19,4
III	-	3401, 2	44,7	-	154,1	88,6	2896, 7	56,1	-	-	-	6641,4	19,0
IV	2188,4	6283, 6	398,1	1050, 5	303,2	728,1	4386, 8	315	-	-	-	15653, 7	44,7
V*	-	-	-	144,3	-	-	-	-	14,9	531,9	13, 8	704,9	2,0
Разом:												35020	100